

Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň
2010-njy ýylyň 15-nji martynda çykaran № 98
B U Ý R U G Y

**Jemgyýetçilik iýmiti kärhanalary üçin Sanitariýa-epidemiologiýa
kadalaryny tassyklamak barada**

(Türkmenistanyň ministrlikleriniň we pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň kadalaşdyryjy
hukuk namalarynyň ýygındysy, 2014 ý., № 1 (18), I bölek, 260-njy sahypa)

Türkmenistanyň «Saglyk» Döwlet maksatnamasyny, «Iýmit önümleriniň hili we howpsuzlygy hakynda» Türkmenistanyň Kanunyny we Türkmenistanyň Sanitariýa kodeksini ýerine ýetirmek üçin, **buýurýaryn:**

Jemgyýetçilik iýmiti kärhanalary üçin Sanitariýa-epidemiologiýa kadalaryny tassyklamaly (goşulýar).

Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we
derman senagaty ministriniň
2010-njy ýylyň 15-nji martynda
çykaran № 98 buýrugy bilen
tassyklanyldy

**Jemgyýetçilik iýmiti kärhanalary üçin sanitariýa-epidemiologiýa
Kadalary**

Türkmenistanyň Söwda we daşary ykdysady aragatnaşyklar ministrligi hem-de
Türkmenistanyň Azyk senagaty assosiasiyasy bilen ylalaşyldy

Umumy düzgünler we ulanyş çäkleri

1. Şu Sanitariýa kadalary ilatyň arasynda ýokanç we ýokanç däl keselleriň döremeginiň we ýaýramagynyň önüni almak maksady bilen işlenilip taýýarlanyldy we jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynyň ýerleşdirilişine, gurnalyşyna, meýilleşdirilişine, sanitariýa-tehniki ýagdaýyna, kärhanalaryň saklanyşyna, çig mallaryň we azyk önümleriniň daşalyş, kabul ediliş, saklanylyş, gaýtadan işleniliş, ýerleniliş şertlerine, önümçiligiň tehnologiýa proseslerine, şeýle hem zähmet şertlerine, işgärleriň şahsy gijgiýena kadalarynyň berjaý edilişine esasy sanitariýa-gijgiýeniki kadalaryny we talaplary kesgitleýär.

2. Şu Sanitariýa kadalary eýeçiliginiň görnüşlerine we haýsy pudaga tabynlygyna garamazdan hemme işläp gelýän, gurulýan we durky täzelenýän jemgyýetçilik iýmiti kärhanalaryna degişlidir.

3. Şu Sanitariýa kadalary ilatyň dürli toparlarynyň (çagalar, ýetginjekler, bejeriş-önüni alyş edaralary, ulaglarda iýmitleniş we başgalar) iýmitlenişini gurnamagy üpjün

edýän jemgyýetçilik iýmiti kärhanalary üçin sanitariýa kadalaryny we düzgünlerini işläp taýýarlamakda esas bolup durýar.

Ýerleşdirilişine we çäGINE bildirilýän talaplar

4. Kärhanalaryň ýerleşdirilmegine, ýer parçasynyň berilmegine, gurluşygynyň we durkunyň täzelenmeginiň taslama resminamalarynyň tassyklanylmagyna we ulanylmaga berilmegine, olaryň sanitariýa kadalaryna we gigiýeniki ölçeglerine laýyklygy barada sanitariýa-epidemiologiki netijenamanyň bolan ýagdaýynda ýol berilýär.

5. Jemgyýetçilik iýmiti kärhanalary aýratyn duran binada, goşmaça gurlan, ýaşaýyş öýlerine hem-de jemgyýetçilik maksatly binalara goşmaça gurlan, ýanynda gurlan jaýlarda, ýaşaýyş binalaryň ýaşalmaýan gatларында, jemgyýetçilik binalarynda, şeýle hem işgärlere hyzmat etmek üçin senagat kärhanalarynyň we beýleki desgalaryň çäklerinde ýerleşdirilip bilner. Beýle bolanda adamlaryň ýaşamagynyň, dync almagynyň, bejerişi geçmeginiň, zähmet çekmeginiň şertlerini ýaramazlaşdyrmaly däldir.

Jemgyýetçilik iýmiti desgalarynyň ähli görnüşleriniň binalaryň sokol gatyny hasaba almazdan, ýerzemin otagларында, şeýle hem ýaşaýyş maksatly jaýларыň otagларында ýerleşdirilmegi gadagan edilýär.

Ýaşaýyş binalaryň ýaşalmaýan otagларында (umumy ýaşaýyş jaýларыndan başgalarda) umumy meýdany 700 м² we oturylýan ýerleri 50-den köp bolmadyk jemgyýetçilik iýmiti kärhanalaryny ýerleşdirmeklige ýol berilýär.

Ýaşaýyş jaýларында ýerleşen jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynda, jaýыň ýaşaýыş böleginden aýrybaşgalanan girelgeleri we ewakuasiýa (halas ediş) çykalgalary bolmalydyr. Azyklyk çig malyny we azyk önümlerini ýaşaýыş jaýларыныň penjireleri we otaglara girelgeleri ýerleşen howlusy tarapyndan kabul etmeklige rugsat berilmeyär. Ýükleri düşürmekligi, kabul etmekligi ýaşaýыş jaýларыныň penjireleri bolmadyk gapdal diwarларындan, ýa-da ýörite yükleri kabul ediş otagларыныň bolan mahalynda ýol tarapyndan ýerasty geçelgelerden amala aşyrmaly.

6. Önümçilik we ammar jaýларыныň ýerleşdirilişi, olaryň meýilleşdirilişi we enjamlaşdyrylyşы sanitariýa kanunçylyklарыныň, sanitariýa kadalарыныň, ölçegleriniň, önümçiligiň tehnologiki düzgünleriniň, taýýar önümiň hiliniň we howpsuzlygynyň, şeýle hem işgärleriň zähmet şertleriniň talapларыныň yerine ýetirilmegini üpjün etmelidir.

7. Täze kärhanalaryň gurluşyk tasalamalary düzülende, gurulanda we hereket edip gelýän desgalaryň durky täzelenende öndürilýän önümleriň assortimentlerini hasaba almak bilen hereket edýän gurluşyk ölçeglerine, jemgyýetçilik iýmiti kärhanalaryny tehnologiki taslamalaşdyrmagyň ölçeglerine, şeýle hem şu Sanitariýa kadalарыныň talapларына gollanylmalydyr.

8. Kärhanalarda ýaşamak üçin otaglar ýerleşdirilmeyär, jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynyň işi bilen baglanyşykly bolmadyk işler we hyzmatlar amala aşyrylmaýar, şeýle hem öý haýwanlary we guşlary saklanylmaýar.

Önümçilik we ammar otaglarynda keseki adamlaryň bolmagy gadagan edilýär.

9. Zir-zibilleri we iýmit galyndylaryny toplamak üçin kärhananyň çäginde aýratynlykda gapakly demir konteýnerleri göz önünde tutulmalydyr, olar konteýnerleriň esasyňyň hemme tarapyndan 1 metrden köp bolan ölçegli gaty örtüklü meýdançada ýerleşdirilmelidir.

Zir-zibilleri we iýmit galyndylaryny toplamak üçin beýleki ýörite ýapyk konstruksiýalaryň ulanylmagyna rugsat edilýär.

Zir-zibil toplanylýan gaplar olaryň 2/3 göwrümi dolan mahaly boşadylmaly, şondan soň Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň (mundan beýläk - Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugy) edaralarynyň rugsat beren serişdelerini ulanmak bilen, bellenen tertipde arassalanylmalý we zyýansyzlandyrylmaly.

Zir-zibil toplanylýan meýdança ýaşaýyş jaýlaryndan, çagalaryň oýnaýan, dync alýan meýdançasýndan 25 metrden az bolmadyk aralykda ýerleşdirilmelidir.

10. Kärhanalaryň çäginde işgärleriň we müşderileriň ulag serişdeleriniň wagtlaýyn durmagy üçin meýdançalaryň göz önünde tutulmagy maslahat berilýär.

Meýdançalar awtomobil ýollarynyň gatnawly ugrunda ýerleşdirilmelidir we ýaşaýyş jaýlarynyň howlularynda ýerleşdirilmeli däldir.

11. Kärhanalaryň çäkleri abadanlaşdyrylmalydyr we arassa saklanylmalýdyr, ýylyň maýyl günleri bolsa suw sepilmelidir.

Desgalar lagym ulgamly meýdançada ýerleşdirilende suwlar ýaly kranlaryň gurnalmagyny we meýdançanyň ýagyş suwlary üçin lagym ulgamyna tarap ýapgytly bolmagyny göz önünde tutmak gerekdir.

12. Jemgyýetçilik iýmiti guralanda Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan desgalaryň sanitariýa kadalarynyň we gigiýeniki kadalaşdyryjylaryň talaplaryna laýyklygy barada bellenen tertipde kepillnama berilýär.

Agyz suw üpjünçiligine we lagym ulgamyna bildirilýän talaplar

13. Kärhanalar eýeçiliginiň görnüşlerine, kuwwatlylygyna, ýerleşiş ýerine garamazdan, ýerli agyz suw geçirijilerine birikdirilmek arkaly agyz suw üpjünçilik ulgamy bilen enjamlaşdyrylmalydyr, eger-de merkezleşdirilen agyz suw üpjünçilik ulgamy bolmadyk ýagdaýynda dik guýularyň, guýularyň kömegi bilen hökmany içki agyz suw geçirijisi gurnalmalydyr.

Agyz suwunyň hili, hereket edýän döwlet standartynyň talaplaryna laýyk gelmelidir, berilýän suwuň mukdary bolsa önümçiligiň talabyny doly kanagatlandyrylmalydyr. Sowuk we gyzgyn suw üpjünçiliginiň içki ulgamlarynyň

gurnalyşy hereket edýän kadalaşdyryjy resminamalarynyň talaplaryna laýyk gelmelidir.

14. Suw alynýan desgalaryň (guýular, turba şekilli guýular, çeşmeleriň kaptazlary) ýerleşýän ýeri, enjamlaşdyrylyşy, saklanyşy we olaryň ýanaşyk meýdançalary sanitariýa kadalaryna laýyk gelmelidir.

Guýy suwy ulanylanda guýyny önümçilik otaglaryndan 20 metrden az bolmadyk aralykda we lagym suwlaryny ýygnamak üçin betonlanan çukurlardan we zir-zibil toplanýan ýerden 50 metrden az bolmadyk aralykda gurmalydyr.

Guýynyň örügi ýerden 0,8 metr beýiklige galdyrylmalydyr, ýörite gapak bilen ýapylmalydyr. Guýynyň örüginiň daşynda giňligi 1 metrden az bolmadyk we 2 metr çuňlukly palçyk „gulpy“ edilmelidir. Guýynyň ýanynda 2 metr giňlikde we 0,1 metr ýapgytly meýdan döredilmelidir.

15. Ilatly nokatlarda, şäherlerde we obalaryň göçme brigadalarynda we başgalarda, desgany suw bilen üpjün etmegiň mümkinçilikleriniň ýok mahalynda, suw üpjünçiliginiň çeşmeleri Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň ýerli edaralarynyň ylalaşmagy boýunça saýlanylmalydyr.

Eger-de, gerek suwuň talaplary bar bolan ýerli çeşmeler bilen kanagatlandyrylyp bolmasa, şeýle hem ýerli çeşmeleriň ýok mahalynda, Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň ýerli edaralary bilen ylalaşylmagy boýunça, hereket edýän döwlet standartynyň talaplaryna laýyk gelýän suwuň daşalmagyna ýol berilýär.

Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan täze gurulýan, durky täzelenen we hereket edýän kärhanalaryň agyz suw üpjünçiliginiň çeşmelerine sanitariýa-epidemiologiýa netijenamalar berilýär.

16. Agyz suwunyň daşalmagy ýöriteleşdirilen belgilenen gaplarda (agyz suwy üpjünçiligi tejribesinde ulanylmaga rugsat edilen serişdelerden ýasalan çeleklerde we beýleki gaplarda) agzynyň gapagy mäkäm ýapylygy, azyk önümlerini daşamak üçin niýetlenilen ýörite ulag bilen amala aşyrylmalydyr. Suw daşýan awtoulagyň agyz suwuny daşamak üçin degişli belgisi we sanitar pasporty bolmalydyr.

Agyz suwuny daşamak we saklamak üçin niýetlenilen gaplar boşandan soň, her hepdede Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan bellenen tertipde arassalanmaga, birkemsiz ýuwulmaga we zyýansyzlandyrylmaga degişlidir.

Sarp edilýän suwuň ölçegi №1, №2 goşundylara laýyk gelmelidir.

17. Akyp duran gyzgyn we sowuk suw hemme ýuwujy wannalara, el ýuwguçlara suw garyjy abzaly gurnamak bilen, gerek bolan ýagdaýynda tehnologiýa enjamlara, şeýle hem ýag ýygnaýjylary, hapa durlaýjylary ýuwýan kranlara çekilen bolmalydyr. Şunuň bilen birlikde suw garyjylaryň şeýle konstruksiýalaryny göz önünde tutmaly, ýagny, olar eller ýuwulandan soň elniň gaýtadan hapalanmagyny aradan aýyrmaly.

Ulgama birikdirilen suw gyzdyryjy enjamlar gyzgyn suw üpjünçiliginiň çeşmesi bolup bilerler.

Suw paýlanylýan nokatda gyzgyn suwuň temperaturasy 65 gradusdan pes bolmaly däldir. Gyzgyn suw üpjünçiligi ulgamy üçin 65 gradusdan ýokary temperaturalara çydamly materiallar ulanylýar.

18. Ýyladyş ulgamyndaky gyzgyn suwy tehnologiýa, durmuşy-hojalyk maksatlary, şeýle hem tehnologiýa enjamlary, gaplary we otaglary arassalamak üçin ulanmaklyk gadagan edilýär.

19. Sowuk we gyzgyn suwy bolmadyk jemgyýetçilik iýmiti desgasyň ulanylmagyna ýol berilmeýär.

20. Kärhanalaryň lagym ulgamynyň gurluşy, lagym ulgamyna, daşky ulgamlara we desgalara we binalaryň içki suw geçirijilerine we lagym ulgamyna bildirilýän hereket edýän gurluşyk kadalarynyň talaplaryna, şeýle hem şu Sanitariýa kadalarynyň talaplaryna laýyk gelmelidir.

21. Önümçilik we hojalyk-durmuşy lagym suwlaryň akdyrylmagy merkezleşdirilen lagym suw arassalaýjy desgasy ulgamyna, onuň bolmadyk mahalynda Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralarynyň netijenamasy boýunça ýerli lagym suw arassalaýjy desgasyň ulgamyna amala aşyrylýar.

Önümçilik we hojalyk-durmuşy lagym suwlarynyň içki lagym ulgamy aýratyn bolup meýdandaky merkezleşdirilen lagym suw ulgamyna özbaşdak akdyrylmalydyr.

Önümçilik lagym suwlarynyň akdyrylyş derejesi, hojalyk-fekal suwlarynyň akdyrylyş derejesinden ýokarda gurnalýar.

Akdyrylýan traply, ýuwujy wannaly, el ýuwguçly, unitazly otaglar, iýmit desgasyňa ýanaşýan meýdandaky lagym suw ulgamynyň derejesinden aşakda ýerleşdirilmeýär.

Sanitar-tehniki enjamlarynyň sanyna garamazdan hemme önümçilik otaglaryndan lagym suwunyň kese aýlawlary, turba arassalaýjylary bolmaly.

Lagym suwunyň kese aýlawlarynyň soňunda enjamlardan birbada hapa suwlar guýulanda sorujy täsiri bolmazlygy üçin “dem alyş” diregler goýulýar.

22. Önümçilik enjamlary we ýuwujy wannalar lagym ulgamyna kabul ediji guýujyň ýokarky üstünden 20 mm az bolmadyk howa boşlugy bilen çatylyar. Içki lagym ulgamynyň akymly kabul edijilerinde gidrawliki zatworlary bolmaly.

23. Açyk suw howdanlaryna we ýanaşýan meýdanyna arassalanmadyk lagym suwlaryň guýulmagyna, şeýle hem siňdiriji guýylaryň gurnalmagyna ýol berlilmeýär.

24. Hojalyk we önümçilik suw akdyrymly içki lagym ulgamy nahar iýilýän zallaryň, önümçilik we ammar otaglarynyň üçeginiň aşagyndan geçirilmeýär. Hojalyk we önümçilik akymly lagym suw direglerini ammarlaryň we önümçilik otaglarynyň derňewsiz suwagly gutularda goýmaklyk rugsat berilýär.

Ýaşayyş we beýleki maksatly jaýlaryň ýokarky gatlarynyň hojalyk lagym ulgamynyň direglerini diňe tehnologiýa kanallarda çekmeklik rugsat berilýär (keselgine, dikligine). Nahar iýilýän zallarda, önümçilik we ammar otaglarynda lagym ulgamynyň diregleri çekilmeýär.

25. Ýaşawyş jaýlarynda we beýleki maksatly binalarda ýerleşen otaglarda kärhananyň hojalyk we önümçilik lagym ulgamy şol binalaryň hojalyk-fekal lagym ulgamy bilen birleşdirilmeyär.

26. Kärhananyň üstünde ýerleşen hajathanalaryň, duş we wanna otaglarynyň pollary suw geçirmeýän örtükli bolmaly.

27. Hemme önümçilik sehlerini, ýuwujy, erediji we ýükleýji otaglaryny, azyk galyndylary saklanylýan kamerany, poluny olara tarap eňňitli edip akdyrymlar bilen gurnalmalydyr.

Işgärleriň hajathanalarynyň tamburynda ýerden 0,5 metr derejede suw garyjy abzally aýratyn kran, şeýle hem oňa tarap eňňitli akdyrym göz önünde tutmalydyr, ol pollary ýuwmak üçin niýetlenilmelidir.

28. Hemme düýpli kärhanalar hajathanalar we müşderileriň ellerini ýuwmak üçin el ýuwguçlar bilen enjamlaşdyrylýar. Müşderileriň we işgärleriň hajathanalarynyň birikdirilmegine ýol berilmeyär.

Hemme gurulýan we durky üýtgedilýän kärhanalarda işgärler üçin niýetlenen unitazlary we el ýuwguçlary, elleriň goşmaça hapalanmagyna ýol bermez ýaly gurallar bilen enjamlaşdyrmaly.

Önümçilik otaglarynda iş şertlerine bildirilýän talaplar

29. Jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynda, önümçilik otaglarynyň mikroklimatynyň Sanitariýa kadalaryna laýyklykda meteorologiýa şertleriniň-temperaturanyň, oňositel çyglylygyň, howanyň hereket tizliginiň göwnejaý ýada rugsat berlen görkezijileri-klimat zolagyny, ýylyň paslyny we ýerine ýetirilýän işleriň agyrylyk derejelerini hasaba almak bilen saklanylmalydyr (№3; №4 goşundy).

30. Howany kondisionirmek ulgamy ulanylanda önümçilik otaglarynyň mikroklimatynyň görkezijileri sanitariýa kadalaşdyryjylarynyň göwnejaý belgilerine laýyk gelmelidir.

31. Gyzdyryjy enjamlardan infragyzył radiasiýasynyň işjeňligi 70 wt/m köp bolmaly däldir.

Aşpezleriň, konditerleriň bedenine infragyzył şöhlelenmesiniň ýaramaz täsiriniň önüni almak üçin maslahat berilýär:

- seksion-modul enjamlary ulanmak;
- plitalaryň işçi üstlerini gaplar bilen doldurmak;
- elektroplitalaryň gözenegini wagtynda öçürmek ýada az kuwwatly derejä geçirmek;
- ojaklaryň, plitalaryň, bişiriji şkaflaryň we beýleki gyzdyryjy enjamlaryň iş yerlerinde howa beriş şemalladyjy enjamlaryny ulanmak;
- işleýänleriň zähmet çekmeginiň we dynç almagynyň içki çalyşyklaýyn tertibini düzgünleşdirmek.

32. Önümçilik otaglarynyň howasynda zyýanly maddalaryň saklanylmagy aňryçäk rugsat edilen mukdarlardan köp bolmaly däldir. Käbir zyýanly maddalaryň iş

zolagyň howasynda aňryçäk rugsat edilen mukdaryň we howplulyk derejesiniň sanawy №5 goşundyda görkezilendir.

Işgärleriň sanitar-durmuşy üpjünçiligi bellenen sanitariýa kadalaryna, edara we durmuşy binalarynyň gurluşyk kadalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

Hemme kärhanalarda işgärleriň şahsy gigiýena kadalaryny berjaý etmekleri üçin gerekli şertler döredilýär (sabyňyň, süpürgijiň, hajathana kagyzyň we ş.m. bolmagy).

Konditer önümleri bezelýän otaglarda giriş akymly howa çalşygy ulgam tozana garşy we bakteriosid süzgüç bilen ýerine ýetirilýär, bu bolsa otagda arassa howanyň agdyklyk etmegini üpjün edýär.

Wentilýasiýa ulgamynyň deşikleri ownuk gözenekli polimer torlar bilen ýapylýar.

Durmuşy otaglarynda (hajathanalar, suwa düşülýän otaglar, aýallaryň şahsy gigiýena otaglary) çykaryjy wentilýasiýanyň özbaşdak ulgamlary gurnalýar.

Mehaniki çekiji wentilýasiýa ulgamlarynda howa sorujylara berilýän daşky howanyň arassalanmagyny we ýylyň sowuk döwründe gyzdyrylmagyny göz önünde tutmaklyk maslahat berilýär. Getiriji wentilýasiýa üçin howany almaklyk, onuň iň az hapalanýan zolagynda ýeriň üstünden 2 metrden az bolmadyk beýiklikde amala aşyrylýar.

Ýük ýüklenýän, iberilýän, westibýul otaglarynda ýylyň sowuk döwründe daşky howanyň içeri düşmeginiň önüni almak üçin ýylylyk perdeleriň gurnalmagy maslahat berilýär.

33. Çyglylygy, ýylylygy, gazlary köp mukdarda bölüp çykarýan enjamlar we ýuwujy wannalar esasanam olaryň köp hapalanýan zolagynda ýerli howa sorujylary bilen enjamlaşdyrylýar.

34. Ýerli howa sorujylaryň zyňyjy enjamlary we gurluşlary ýaşaýyş jaýlarynda, otaglarda we başga maksatly binalarda adamlaryň bolmagyna we ýaşaýyş şertlerine päsgel bermeli däldir.

Başga maksatly binalarda ýerleşen jemgyýetçilik iýmiti kärhanalaryň çekiji wentilýasiýa ulgamlary bu binanyň wentilýasiýa ulgamyndan aýratyn gurnalýar. Çekiji wentilýasiýanyň şahtasy üçeginiň gerşiniň üstünden ýa-da tekiz üstünden 1 metrden az bolmadyk beýiklikde çykyp durmalydyr.

35. Kärhanalarda otaglaryň howa-ýylylyk deňagramlylygy üpjün edilmelidir.

Gelýän howanyň agdyklyk etmegi has arassa otaglaryň paýyna düşýär. Wentilýasiýa ulgamynda howanyň hereket etmegine aerodinamiki garşylyklary azaltmak üçin howa geçirijiler az aýlawlar bilen gurnalýar.

36. Önümçilik otaglarynyň howasynda zyýanly maddalaryň düşmeginiň we emele gelmeginiň önüni almak üçin şular zerurdyr:

- iýmit önümlerini taýýarlamagyň tehnologiýa tärlerini berk berjaý etmeli;
- gaz plitalary ulanylanda ýangyjyň doly ýanyp gutarmagyny üpjün etmeli;
- un, şeker uny we beýleki külke önümlerini elemek bilen baglanyşykly işleri ýerli howa çekiji wentilýasiýa gurnalan iş yerlerinde geçirmeli;
- hemme işleri, diňe täzeleýji-çekiji ýada ýerli çekiji wentilýasiýa işledilende geçirmeli.

37. Önümçilik, kömekçi otaglar we müşderiler üçin otaglar ýyladyş, wentilýasiýa we howanyň kondisionirlenmegine bildirilýän talaplara, şeýle hem şu Sanitariýa kadalaryna laýyklykda ýyladylýar (suw ýada beýleki görnüşler bilen).

Kärhanalarda suwly ýyladyş ulgamynyň bolmagyny göz önünde tutmaly. Ýyladyş enjamlaryny yzygiderli tozandan, hapalanmaktan arassalap durmaly we sowadyjy enjamlaryň ýanynda ýerleşdirmeli däldir.

38. Emeli we tebigy yşyklandyryş hemme önümçilik, ammar, sanitar-durmuşy we edara-hojalyk otaglarynda emeli we tebigy yşyklandyryşa bildirilýän talaplara, şeýle hem şu Sanitariýa kadalarynyň talaplaryna laýyk gelmelidir (№6 goşundy). Beýle bolanda tebigy yşyklandyryş doly ýagdaýda, şol sanda jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynyň önümçilik otaglary üçin hökmany ulanylýar.

39. Sowuk nahar taýýarlanylýan aşhanalarda, krem taýýarlanýan, tortlar we pirožniler bezelýän konditer bölümlerinde taslama düzülende demirgazyk-gündogar tarapda ýerleşdirilmegi göz önünde tutulýar, şeýle hem günden (insolýasiýadan) goranyş gurluşlary ulanmaly (žalýuzler, ýörite aýnalar we beýleki ýylylyk şohlelenmeleri serpikdirýän gurluşlar).

40. Önümçilik otaglaryny we ammarlary yşyklandyrmak üçin çygdan we tozandan goragly çyralar ulanylýar. Iş ýerlerinde ýalpyldy döremeli däldir. Aýlanýan enjamlar (köp ugurly hereketlendirijiler, krem garyjylar, hamyr garyjylar, diskli pyçaklar) ýerleşen otaglarda ýerleşdirilen lýuminissent çyralarynda faza garşy oturdylan çyralar bolmalydyr.

Umumy yşyklandyryş çyralary otag boýunça birden ýerleşdirilýär. Çyralar plitalaryň, tehnologi enjamlaryň we bölekleýji stollaryň üstünde ýerleşdirilmeýär. Gerek bolanda iş ýerleri goşmaça yşyklandyryş çeşmeleri bilen enjamlaşdyrylýar. Yşyklandyryş enjamlarynda gorag gaplary bolmalydyr.

41. Önümçilik otaglarynyň yşyklandyryş görkezijileri bellenilen kadalara laýyk gelmelidir.

42. Yşyklandyryş enjamlary, gurluşlar, penjireleriň aýnalan üstleri arassa saklanylmaladyr we hapalanyşyna görä arassalanylmaladyr.

43. Önümçilik otaglarynyň iş ýerlerinde, kärhananyň nahar iýilýän otaglarynda we meýdanynda güwwüldiniň we sandyramanyň aňryçäk rugsat edilen derejeleri, iş ýerlerinde, ýaşayş we jemgyýetçilik binalarynda güwwüldiniň we sandyramanyň derejelerine bildirilýän gigiýeniki talaplara laýyk gelmelidir.

44. Güwwüldi döredýän enjamlar ýerleşdirilen otaglar taslamalaşdyrylanda, durky täzelenende we ulanylanda güwwüldiniň ýaramaz täsirinden adamlary goramagyň çärelerini, hereket edýän kadalaryň berjaý edilmegini hasaba almak göz önünde tutmalydyr.

45. Güwwüldi döredýän enjamlar ýerleşdirilen otaglar işleýänleri güwwüldiden we onuň ýaramaz täsirlerinden goramak üçin şu çäreler amala aşyrylýar:

- otaglary sesi siňdiriji materiallar bilen bejermek;
- elektrik dwigatellerini ses siňdiriji örtük bilen amortizatorlarda oturtmak, enjamlary sandyramany siňdiriji esaslarda oturtmak;

- enjamlar işledilende güwwüldini köpeldýän näsazlyklary öz wagtynda aýyrmak;
- maşynlaryň hereket edýän bölekleriniň we mehanizmleriniň berkidilişine hemişelik gözegçilik etmek, amortizasion gatlaryň ýagdaýyny, çalgı ýagyny we ş.m. barlamak;

- enjamlara wagtynda önüni alyş idegini etmek we bejermek;
- enjamy öndüren zawodlaryň pasportynda görkezilen düzgünlerde ulanmak;
- iş ýerlerini, maşynlary we mehanizmleri işgärlere güwwüldiniň täsiri az bolar ýaly edip ýerleşdirmek;

- ofisiantlaryň, barmenleriň, bufet işgärleriniň iş orunlaryny nahar iýilýän zallarda iň az güwwüldili ýerde, estradadan, akustik enjamlaryndan daşlykda ýerleşdirilmek;

- müşderler üçin otaglarda saz bezeginiň çykyş kuwwatlylygyny çäklendirmek;
- sesi izolirleýän we siňdirýän serişdeler bilen enjamlaşdyrylan otaglarda işgärleriň gysga wagtlaýyn dynç alýan ýerlerini gurnamak;

- gyzgyn sehlerde üçekden 40-50 sm aralykda asma potology gurnamak.

46. Kärhanalarda umumy iş wagtynyň dowamlylygy zähmet barada hereket edýän kanunçylyga laýyklykda belleniýär.

47. Zähmeti köp talap edýän agyr zatlary götermeklik we daşamaklyk bilen baglanyşykly işler mehanizirlenýär.

48. Plitalaryň, konditer peçeleriň we bişiriji şkaflaryň ýanynda işleýän göwreli aýallary lukmanyň netijenamasy boýunça elde agyr göterilmeyän we intensiw ýylylyk täsiri bilen baglanyşykly bolmadyk işe geçirilýär.

Otaglaryň gurluşyna we saklanyşyna talaplar

49. Otaglaryň umumy-meýilleşdiriliş we konstruktorlyk çözgütleri çig malyň, çig ýarym taýýar önümleriň taýýar önüm bilen we ulanylan gap-gaçlaryň arassa gap-gaçlar bilen, şeýle hem müşderiler bilen işgärleriň galtaşmagyny aradan aýyryýan tehnologiiki işleriň yzygiderliligini üpjün etmeli we göz önünde tutmaly.

50. Otaglaryň toplumy we meýdany kärhananyň kuwwatlylygyna laýyk bolmaly we şu Sanitariýa kadalaryň berjaý edilmegini üpjün etmelidir (№7 goşundy).

51. Tehnologiiki enjamlaryň ýerleşdirilişi, olary arkaýyn ulanmagy we tehniki howpsuzlygynyň kadalaryny berjaý etmekligi üpjün etmeli.

52. Ýokary hilli ýarym taýýar önümler bilen işleýän söwda zalsyz tiz hyzmat edýän, az sanly asortimentdäki önümleri öndürýän, ýokary tehnologiýaly ýöriteleşdirilen kiçi göwrümlü enjamlar we bir gezeklik gap-çanaklar ulanylýan jemgyýetçilik iýmiti kärhanalary Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary bilen ylalaşylyp umumy meýdany 16 m² az bolmadyk bir otagda enjamlar bilen üpjün edilen aýratyn iş zolaklaryna bölmek bilen ýerleşdirilmegine ýol berilýär.

Öý şertlerinde taýýarlanylýan ýarym taýýar önümleri ulanmak gadagan edilýär.

53. Önümçilik otaglarynyň diwarlary 1,7 metr beýiklikde açyk reňkli örtük plitalary bilen, diwaryň beýleki ýokarky bölegi potologa çenli dezinfeksiýa we çygly

arassalaýyş işlerine çydamly beýleki materiallar bilen örtülýär. Potoloklar suwalyp heklenýär ýa-da başga materiallar bilen bezelýär. Pollar urga çydamly, typmagy aradan aýyryan materiallardan ýasalyp, akdyrylýan trapa tarap eňňitli bolmaly.

Konditer sehleriň önümçilik we kömekçi otaglarynyň potologynyň we diwarlarynyň boýalmaly zerurlygy boýunça geçirilýär, ýöne ýylda bir gezekden az bolmaly dälidir.

54. Ammar otaglarynyň diwarlary we potoloklary suwarylyp, heklenýär. Diwarlary 1,7 metrden az bolmadyk beýiklikde çyglyga çydamly boýaglar bilen boýalýar.

Pollar çyga çydamly, ownuk gözenekli demir tor geçen gurluşyk materiallardan, polat listlerden ýa-da demir bölekli sement-çäge ergininden ýasalan mehaniki berk materiallardan ýerine ýetirilýär. Ýimit önümleriniň we çig mallaryň ammar we önümçilik otaglarynda düşürilýän ugurlary boýunça hiç-hili böwet bolmaly dälidir. Ýük ýüklenýän ýer bassyrmalar we platformalar bilen enjamlaşdyrylmalydyr.

55. Ýimit iýilýän otaglaryň bezegleri, arassaçylyk we zyýansyzlandyryş çäreleriniň geçirilmegine çydamly bolmalydyr.

Ýyladyş ulgamlarynyň enjamlarynyň daşyna polimer we sintetiki materiallardan ýasalan bezeg örtükleri gurnalmaýar. Şol maksat üçin bezeg paneller demirden we yeňil aýrylýan görnüşinde edilýär.

56. Otaglaryň içki bezeg işleri üçin Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan bellenen tertipde rugsat edilen materiallar ulanylýar.

57. Sowuk tagamlaryň, ýumşak doňdurmalaryň taýýarlanylýan sehlerinde we krem taýýarlanylýan, tortlaryň we pirožnylaryň bezeg işleri geçirilýän süýji-köke sehlerinde bakterisid lampalaryny oturtmak maslahat berilýär.

58. Önümçilik sehlerinde döwülýän zatlaryň, ýüz görülýän aýnalaryň, otag ösümlükleriniň we beýleki önümçilige mahsus bolmadyk zatlaryň saklanylmagyna ýol berilmeýär.

59. Kärhanalaryň hemme otaglaryny arassa saklamak zerurdyr. Gündelik arassaçylyk işleri yzygiderli hemişelik we zerur bolanda geçirilýär.

Önümçilik sehlerde her gün ýuwujy we zyýansyzlandyryjy serişdeleri ulanyp çygly arassaçylyk işleri geçirilýär.

Her bir müşderiden soň nahar iýilýän stolyň arassalanmagy hökmanydyr.

60. Aýda bir gezekden az bolmadyk ýyglykda düýpli arassaçylyk we zyýansyzlandyryş işleri geçirilýär. Zerur bolan mahalynda otaglarda bellenen tertipde dezinfeksiýa we deratizasiýa işleri geçirilýär.

61. Önümçilik, ammar, kömekçi otaglaryny, şeýle hem hajathanalary arassalamak üçin aýratyn syrylyp-süpürilýän sübseler berilýär, olar syrylyp-süpürilýän ýerlerine ýakyn bolan ýörite bellenen ýerlerde saklanylýar. Hajathanalar üçin ulanylýan syrylyp-süpürilýän sübseler duýduryş reňkli bolup, aýratynlykda saklanylmalydyr.

Işin sonunda hemme syrylyp-süpürilýän sübseler ýuwujy we zyýansyzlandyryjy serişdeleri ulanmak bilen ýuwulýar, guradylýar we arassa görnüşinde onuň üçin bellenen ýerinde saklanylýar.

62. Ýokanç keselleriniň ýüze çykmagynyň we ýaýramagynyň önüni almak üçin önümçilik, kömekçi, ammar we durmuşy otaglaryny syryp-süpürmek işleri otag süpürijiler tarapyndan, iş yerlerini syryp-süpürmek işleri bolsa iş orunlarynda işgärler tarapyndan geçirilýär. Hajathanalary syryp-süpürmek üçin ýörite işgär belleniýär.

Otaglary süpürijiler ýeterlik mukdarda syrylyp-süpürilýän sübseler, matalar, ýuwujy we zyýansyzlandyryjy serişdeler bilen üpjün edilmelidir.

63. Jemgyýetçilik ýymiti kärhanalarynda Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan bellenen tertipde rugsat edilen ýuwujy we zyýansyzlandyryjy serişdeler gözükdirijilere laýyklykda ulanylýar we ýörite bellenen ýerde öndürijiniň gabynda saklanylýar.

Enjamlara, öwselelere, gap-gaçlara bildirilýän talaplar

64. Kärhanalar ýeterlik mukdarda zerur bolan enjamlar we maddy-tehniki üpjünçilik serişdeleri bilen üpjün edilýär.

65. Tehnologiki enjamlar, öwseleler, gap-gaçlar, gaplar Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan bellenen tertipde rugsat edilen materiallardan ýasalýar.

66. Tehnologiki enjamy işledilende çig we ulanylmaga taýýar önümleriň galtaşmak mümkinçiligi aradan aýrylýar.

67. Tehnologiki enjamlarynyň arassaçylyk taýdan işlenilip geçilmegi onuň hapalanmagyna görä we işin sonunda geçirilýär.

Önümçilik stollary işin sonunda ýuwujy we zyýansyzlandyryjy serişdeleri ulanmak bilen birkemsiz ýuwulýar, 40-50°C gradus temperaturaly gyzgyn suw bilen çaykalýar we gury arassa mata bilen guraýança süpürilýär.

68. Ýokanç keselleriň önüni almak üçin her sehe bölekleyji zatlar berkidilýär we olar ýörite belgilenilýär.

Bölekleyji tagtalar we pyçaklar olarda işlenilýän önümiň görnüşine görä belgilenilýär: “ÇE”-çig et, “ÇB”-çig balyk, “ÇBÖ”-çig bakja önümler, “BE”-bişirilen et, “BB”-bişirilen balyk, “BBÖ”-bişirilen bakja önümleri, “EÖ”- et önümleri, “G”-gök, “DBÖ”- duzlanan bakja önümleri, “S”-seld, “Ç”-çörek, “BÖ”- balyk önümleri.

69. Et çapmak üçin çapgy ýassygy atanak goýlan agajyň üstünde ýa-da ýörite goýulýan ýerinde oturdylýar, her gün iş gutarandan soň pyçak bilen arassalynýar we duz sepilýär. Mahal-mahal çapgy ýassygynyň üst tarapy byçgylanylyp aýyrylýar, et bölöklere bölünýän tagtalaryň üst tarapy bolsa gurylyp durulýar.

Et çapylanda ýörite elektrik byçgylaryň we pyçaklaryň ulanylmagy maslahat berilýär.

Her bir tehnologiki işden soň çapgy zatlary (tagtalary, pyçaklary we beýlekileri) arassaçylyk taýdan işlenilip geçilýär: mehaniki usulda arassalanýar, ýuwujy serişder

bilen, gyzgyn suw bilen ýuwulýar, gyzgyn akar suw bilen çaykalýar. Zatlar ýörite bellenen ýerde saklanylýar.

70. Kärhanalary, gap-çanaklary we naharhana gurallaryny mehanizirlenen ýagdaýda ýuwmak üçin sterilizirleýji täsirli döwrebap gap-çanak ýuwýan maşynlar bilen üpjün etmek maslahat berilýär.

71. Bir wagtlaýyn ulanylýan naharhana gap-gaçlaryň we gurallaryň sany kärhananyň talabyny üpjün etmeli.

72. Ýými taýýarlamak we saklamak üçin poslamaýan metaldan ýasalan gap-gaçlary ulanmaklyk maslahat berilýär. Alýumin we dýuralýumin gap-gaçlar ýými diňe bişirmek we gysga wagtlaýyn saklamak üçin ulanylýar.

73. Çatlan, gyrasy döwülen, ýemşirilen, syrçasy zaýalanan gap-gaçlary, şeýle hem ýimit önümleri galtaşmaga niýetlenilmedik gap-gaçlary ulanmaklyk gadagan edilýär.

74. Ýöriteleşdirilen ýuwujy maşynlarda gap-gaçlaryň mehaniki taýdan ýuwulmagy gözükdirijilere laýyklykda geçirilýär.

Gap-gaçlary el usuly bilen ýuwmak üçin naharhana gap-gaçlary üçin 3 bölümlü wannalaryň we çüýşe gaplary we naharhana gurallaryny ýuwmak üçin 2 bölümlü wannalaryň bolmagyny göz önünde tutmaly.

Naharlaryň çäklendirilen görnüşlerini taýýarlaýan kärhanalarda Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralarynyň sanitariýa-epidemiologiýa netijenamalary bolanda naharhana gap-gaçlarynyň we gurallarynyň 2 seksiyaly wannada ýuwulmagyna ýol berilýär.

75. Piwo barlarynda kürşgeler, bulgurlar, bokallar ýuwujy we zyýansyzlandyryjy serişdelerini ulanmak bilen, 45-50 gradus temperaturadan pes bolmadyk gyzgyn suwda ýuwulýar.

Bokallary, kürşgeleri, bulgurlary çaykamak üçin goşmaça ýörite enjamlar oturdylýar.

76. Gap-gaçlary ýuwýan maşyn hatardan çykanda, gap-gaçlary el bilen ýuwmak üçin şertleriň bolmadyk ýagdaýynda, şeýle hem bir gezek ulanylýan naharhana gap-gaçlarynyň we gurallarynyň bolmadyk ýagdaýynda kärhananyň işi amala aşyrylmaýar.

77. Naharhana gap-gaçlaryny el usulynda ýuwmaklyk şu tertipde geçirilýär:

- ýimit galyndylaryny mehaniki aýyrmak;

- wannalaryň 1-nji bölümünde ýuwujy serişdeleri goşmak bilen 45 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly suwda ýuwmak;

- wannalaryň 2-nji bölümünde 40 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly suwda we 1-nji wannadakydan 2 esse az mukdarda goşulan ýuwujy serişdeler bilen ýuwmak;

- gap-gaçlary 3-nji wannada tutawaçly demir gözenekde 65 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly akar suwda soňuna pürküç oturdylan maýyşgak şlanganyň kömegi bilen çaykamak;

- gap-gaçlary gözenekli tekjelerde guratmak.

78. Işin soňunda hemme gap-gaçlar we gurallar zyýansyzlandyryjy serişdeleri ulanmak boýunça gözükdirijilere laýyklykda zyýansyzlandyrylmaly.

79. Iki bölümlü wannalarda aşhana gaplarynyň ýuwmaklygy şu tertipde geçirýärler:

- iýmit galyndylaryndan mehaniki arassalamak;
- 40 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly suwda ýuwujy serişdeleri goşmak bilen çotga arkaly ýuwmak;
- 65 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly akar suwda çaykamak;
- düňderilen görnüşinde gözenekli tekjelerde guratmak.

80. Naharhana gurallary el usuly bilen işlenilende ýuwujy serişdeleriň kömegi bilen ýuwulýar, soňra akar suwda çaykalýar we bişiriji, gury gyzgynlykly şkaflarda 10 min saklanylýar.

81. Arassa naharhana gap-gaçlary we zatlary poldan 0,5 metrden az bolmadyk beýiklikde, tekjelerde saklanylýar.

Arassa naharhana gap-gaçlar we zatlar ýapyk şkaflarda ýa-da tekjelerde saklanylýar.

Arassa naharhana gurallary nahar iýilýän otaglarda ýörite kassetaly gaplarda, tutawaçlary ýokary ýagdaýda saklanylýar. Olaryň podnoslarda ýaýradylan görnüşde saklanylmagyna rugsat berilmeýär. Naharhana gurallary üçin kassetalar her gün arassalanylýar.

82. Gap-gaçlary ýuwmak üçin çotgalary iş tamamlanyndan soň arassalaýarlar, 45 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly, ýuwujy serişde goşulan gyzgyn suwda goýýarlar, zýansyzlandyryýarlar (ýa-da gaýnadýarlar), akar suwda çaykaýarlar, soňra guradýarlar we ýörite bellenilen ýerde saklaýarlar.

Gowy hilli arassalap bolmaýan posly we görnüp duran hapaly çotgalary, şeýle hem maýyşgak materiallary ulanmak gadagan edilýär.

83. Her gezek ulanylandan soň müşderiler üçin podnoslar arassa süpürgiçler bilen süpürilmeli. Daşky görnüşi üýtgän we görnüp duran hapaly podnoslar ulanmaly däldir. Işin soňunda podnoslary ýuwujy we zýansyzlandyryjy serişdeleri goşmak bilen gyzgyn suwda ýuwýarlar, ýyly suwda çaykaýarlar we guradýarlar. Arassa podnoslary söwda edilýän otagda ýörite tekjelerde ulanylan podnoslardan aýratynlykda saklamaly.

84. Ýuwulýan otaglarda, gap-gaçlary we zatlary ýuwmaklygyň gözükdirijileri, ulanylýan ýuwujy we zýansyzlandyryjy serişdeleriň mukdaryny we göwrümini görkezmek bilen asylgy durmaly.

85. Kärhananyň taýýarlaýyş otaglarynda we ýöriteleşdirilen sehlerinde dolanyşykdaýy gaplary ýuwmak işi ýörite bölünip berilen otaglarda geçirilýär.

Çig malyň, iýmit önümleriň daşalyşyna, kabul edilişine we saklanylyşyna bildirilýän talaplar

86. Köpçülikleýin ýokanç keselleriň döremeginiň we ýaýramagynyň önüni almak üçin çig maly we iýmit önümlerini daşamaklyk ýöriteleşdirilen arassa ulag serişdeleri bilen amala aşyrylýar, olara bellenilen tertipde sanitar pasporty berilýär.

87. Awtoulagyň ganawynyň içi arassalyk babatda aňsatlyk bilen işlenilýän örtük bilen örtülýär we tekjeler bilen enjamlaşdyrylýar.

88. Azyklyk çig malyny we ýmit önümlerini daşalyş ýolunyň ugrunda ýany bilen ugradýan we olary ýüklemegi we düşürmegi ýerine ýetirýän adamlar, hökmany suratda arassa egin-eşikleri (halat, ellik we başgalar) ulanýarlar we lukmançylyk gözegçiliginden geçendigi, barlaghana barlaglarynyň netijeleri we hünär gigiyeniki okuwyndan we hünär synagyndan geçendigi barada bellikler edilen bellenen nusgadaky şahsy saglyk depderçesini edinýärler.

89. Çalt we aýratyn çalt zaýalanýan önümleri daşalanda temperatura tertibini saklamaklygy üpjün edýän sowadylýan ýa-da izotermiki ulaglarda daşýarlar. Getirilýän çalt zaýalanýan önümleriniň mukdary kärhanalarda bar bolan sowadyjy enjamlarynyň göwrümüne laýyk gelmelidir.

Kulinar we konditer önümleri bu maksat üçin ýörite niýetlenilen ulagda, belgilenen we arassa gapda daşýar.

90. Ulag gaplary önümleriň her bir görnüşine laýyk gelýän kadalaşdyryjy we tehniki resminamalara laýyklykda belgilenýär.

Önümleriň jemgyýetçilik kärhanalaryň çäginde daşarda alyjy gaplarynda ýerlenilmegi “Ýmit önümleriniň hili we howpsuzlygy hakynda” Türkmenistanyň kanunynda, söwda kadalarynda we beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalarynda göz önünde tutulan maglumatlar bolanda amala aşyrylýar.

91. Köpçülikleýin ýokanç däl keselleriň (zäherlenmeleriň) döremeginiň we ýaýramagynyň önüni almak üçin ýmit önümleriniň awuly, ýiti ysly, radioaktiw we beýleki howply maddalar bilen daşalmagyna ýol berilmeyär. Ýmit önümlerini (gaplanyşyna garamazdan) daşamak üçin niýetlenilen ýöriteleşdirilen ulagyň başga maksatlar üçin ulanylmagy gadagan edilýär.

Azyklyk çig maly we taýýar önümler daşalanda biri-biri bilen galtaşmaly däldir.

92. Jemgyýetçilik ýimti kärhanalaryna gelýän azyklyk çig mallary we azyk önümleri kadalaşdyryjy we tehniki resminamalaryň talaplaryna laýyk gelmelidirler we olaryň gelip çykyşyny, hilini we howpsuzlygyny tassyklaýan resminamalar bilen ugradylmalydyr, şeýle hem bitewi, arassa gapda bolmalydyr.

93. Ýokanç keselleriniň we köpçülikleýin ýokanç däl keselleriň (zäherlenmeleriň) döremeginiň we ýaýramagynyň önüni almak üçin kärhanalarda şulary kabul etmek gadagan edilýär:

- olaryň gelip çykyşyny, hilini we howpsuzlygyny tassyklaýan resminamalar bolmadyk azyklyk çig mallaryny we azyk önümlerini;

- tagmasyz we weterinar kepilnamasyz hemme görnüşli oba hojalyk mallarynyň etini we iç goşlaryny;

- weterinar kepilnamasyz balygy, leňneçleri, oba hojalyk guşlaryny;

- arassalanmadyk guşy;

- weterinar kepilnamasyz süýdi we süýt önümlerini;

- daşy hapalanan, jaýryk atan (döwlen), daş örtügi bozulan (tak) ýumurtgalary, şeýle hem salmonellýoz boýunça abadan bolmadyk hojalyklardan gelen ýumurtgalary, ördegiň we gazyň ýumurtgalaryny;

- gabyňyň jebisligi bozulan, bombažly, çişen, gaby heňlän, ýemşeren konserwirlenen önümleri;

- ammar zyýankeşleri bilen zaýаланан ýarmany, uny, guradylan ir-iýmişleri we başga önümleri;

- heňlän we çüýreme alamatlary bolan bakja we miwe önümlerini;

- iýilmeyän, ösdürilip ýetişdirilmeyän, gurçukly, ýemşerilen kömelekleri;

- ýaramlylyk möhletleri geçen we ýaramaz hilli alamatlary bolan, şeýle hem etiketkasyz azyk önümlerini;

- öýde taýýarlanylýan önümleri.

94. Kärhanalarda azyk önümlerini öndürijiniň gabynda saklamaly (çelekler, ýaşıklar, tüňniler we başgalar), zerur bolan halatynda arassa, önümiň görnüşine laýyklykda belgilenen önümçilik gabynda geçirmeli.

95. Gaplanylmadyk önümleri gapda ýa-da arassa kagyza ölçeyärler.

96. Önümleri görnüşleri boýunça kabul edilen klasifikasiýasyna laýyklykda saklamaly: gury önümler (un, şeker, ýarma, unaş önümleri we ş.m.); çörek; et, balyk; süýt-ýag; gastronom; bakja we miwe önümleri.

Çig mal we taýýar önümleri spirtli termometrler bilen üpjün edilen aýratyn sowadyjy kameralarda saklamaly.

Azyk önümleri saklanylýan mahaly harytlaryň ýanaşyk ýerleşmeginiň kadalary, üýşürüp goýmagyň ölçegleri, ýaramlylyk möhleti we saklanyş şertleri berk berjaý etmelidir. Özboluşly ysly önümler (ýörite ysy bolan önümleri (takgaz, goşundylar we başgalar) ys çekiji (mesge ýagy, peýnir, çay, ýumurtga, duz, şeker we ş.m.) önümlerden aýratynlykda saklamaly.

97. Aýratyn çalt zaýаланан önümleriň saklanylyşy aýratyn çalt zaýаланан önümleriniň saklanyş şertlerine, ýaramlylyk möhletlerine bildirilýän gigiyeniki talaplara laýyklykda amala aşyrylýar.

98. Sowadyjy kameralary önümleri saklamak üçin aňsatlyk bilen ýuwulýan tekjeler, kondensat suwlaryny toplaýan we sowup akdyrýan ulgamlary, zerur bolanda galaýýlanan gaňyrçakly ýa-da poslamaýan polatdan ýasalan gaňyrçakly asylgy balkalar bilen enjamlaşdyrylmalydyr.

99. Sowadylan et läşleri, ýarym läşler, dört bölünen läşler öz aralarynda, jaýyň diwaryna we poluna degmez ýaly edilip gaňyrçaklarda asyp goýmak bilen saklanylýar.

100. Malyň iç goşy we kellebaşyagy iberijiniň gabynda tekjelerde ýa-da haryt saklaýjylarda saklanylýar.

101. Sowadylan we doňdurylan guş etini iberijiniň gabynda tekjelerde ýa-da haryt saklaýjylarda saklaýarlar. Şol önümler içinde bolan çelekler hatara düzülen mahaly çelekleriň arasynda howanyň göwnejaý şemallap durmagy üçin tagtalary goýmak zerurdyr.

102. Doňdurylan balygy iberijiniň gabynda tekjelerde ýa-da haryt saklaýjylarda saklaýarlar.

103. Gaýmagy, dorogy gapakly gapda saklaýarlar. Gaýmakly we dorogly gaplarda çemçe galdyrmaklyga ýol berilmeýär.

104. Mesge ýagyny zawodda gaplanan gabynda ýa-da pergament kagyzyna dolanan lotoklarda bölekleýin, eredilen mesge ýagy öndürijiniň gabynda saklanylýar.

105. Uly peýnirleri gapsyz arassa tekjelerde saklaýarlar.

Peýnirler bir-biriniň üstüne örülende olaryň arasyna faner ýa-da karton goýulýar. Kiçi peýnirler sarp ediş gaplarynda tekjelerde saklaýarlar.

106. Taýýar et önümleri (şöhlat, okoroklar, büzmeçeler, büzmeler, çörek görnüşli şöhlat önümleri) iberijiniň gabynda ýa-da önümçilik gaplarynda saklanylýar.

107. Gaplardaky ýumurtgany tekjelerde gurak salkyn otaglarda saklaýarlar. Ýumurtga tozuny gury otagda, melanžy minus 6 gradusdan ýokary bolmadyk temperaturada saklaýarlar.

108. Ýarmany, uny haltalarda ýerden 15 santimetrdan az bolmadyk beýiklikde harytlar salmak üçin ýasalan gaplarda, ştabellerde saklaýarlar.

109. Un-aş önümleri, şeker, duz iberijiniň gabynda harytlar salmak üçin ýasalan gaplarda, tekjelerde saklaýarlar.

110. Çay we kofe önümleri gury şemallanýan otaglarda saklanylmaly.

111. Çöregi tekjelerde, şkaflarda saklaýarlar. Çöregi saklamak üçin aýratyn ammaryň bölünüp berilmegi maslahat berilýär. Çowdary we bugdaý çöregini aýratynlykda saklaýarlar.

Çörek üçin şkaflaryň gapylarynda şemalladylar ýaly deşikleri bolmaly.

Şkaflar arassalanylanda tekjelerden ilki bilen gury çotka bilen çörek ownuklary arassalanylmaly we hepdede 1 gezekden az bolmadyk ýygylykda 1% uksus turşulygynyň erginini ulanmak bilen birkemsiz süpürilýär.

112. Kartoşkany, köki miweli önümleri garaňky, gurak otaglarda, kelemi aýratyn tekjelerde, duza ýatyrylan, duzlanan önümleri çekeklerde 10 gradusdan ýokary bolmadyk temperaturada saklaýarlar. Miweler we gök otlar gaplarda 12 gradusdan ýokary bolmadyk temperaturada, salkyn ýerde saklanylýar.

113. Doňdurylan bakja önümleri, miweler, ir-ýemişler iberijiniň gabynda pes temperaturaly doňduryjy kameralarda saklanylýar.

114. Önüm gutarýança saklanyş möhleti görkezilen gaby saklamaly.

Çig malyň işlenilişine we önümleriň taýýarlanylýşyna bildirilýän talaplar

115. Tagamlar, kulinar we konditer önümleri taýýarlanylanda tehnologi işleriň yzygiderlilik berke berjaý edilmelidir.

116. Jemgyýetçilik ýymiti guralanda kärhananyň Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan berilýän netijenamasy bolup, onda öndürilýän önümiň görnüşleri görkezilmeli.

Jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynyň arassaçylyk ýagdaýyna, taýýar önümiň hiline, ýylyň paslyna baglylykda öndürilýän önümiň görnüşleriniň üýtgän (köpelen ýa-da azalan) mahalynda Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan öndürilýän önümleriniň görnüşlerine täzeden netijenama berilýär.

Täze taýýarlanylş usullary (resepturalar) işlenilip taýýarlanylanda, şeýle hem önümçilik tehnologiýasynyň üýtgemegi, täze, adaty bolmadyk çig malyň ulanylmagy, azyk önümleriniň ýaramlylyk möhletiniň we saklanýş şertleriniň gaýtadan seredilmegi, taýýar önümleriň howpsuzlyk görkezijilerine täsir edip bilýän täze materiallaryň we enjamlaryň ulanylmagy bilen baglylykda hereket edýän taýýarlanylş usullaryna (resepturalara) üýtgetmeler girizilende, olara Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan netijenama berilýär.

117. Önüm isleg bildirilişine we ýerlenilişine görä tapgyrly taýýarlanylýar.

118. Çig mal we taýýar önümleriň işlenilmegi ýörite enjamlaşdyrylan sehlerde aýratynlykda geçirilmeli. Jemgyýetçilik iýmiti kärhanasynyň aýratyn sehleri bolmadyk ýagdaýynda Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralarynyň netijenamasy esasynda çig mal bilen taýýar önümleriň bir otagda aýratyn iş stollarynda işlenilmegine rugsat berilýär.

119. Et iki usulda doňdurylan görnüşden açylýar. Haýal görnüşli doňuny çözmek 0-dan +6 gradusa çenli temperaturada defrosterde, defroster bolmadyk ýagdaýynda et sehinde önümçilik stolunda geçirilýär. Etiň suwda ýa-da pejiň ýanynda doňuny çözmeli däl. Doňy çözülen eti gaýtadan doňdurmak rugsat edilmeýär.

Ýokary tolkunly peçlerde (enjamlarda) pasportynda görkezilen tertip boýunça etiň doňuny çözmek rugsat berilýär.

120. Et läşleri işlenilmezden öň arassalanylýar, möhüri, gan galyndylary aýyrylyp, soňra çotganyň kömegi bilen akar suwuň aşagynda ýuwulýar. Işiň soňunda çotgalar arassalanylýar, ýuwujy serişde goşulan 45-50 gradus temperaturaly ýyly suwda ýuwulýar, zyýansyzlandyryjy serişdelerinde 10-15 minut ýatyrylýar, soňra akar suwda çaykalyp ýuwulýar we guradylýar.

121. Üwelen et +2-den +4 gradusa çenli temperaturada 12 sagada çenli saklanylýar. Sowadyjy bolmadyk ýagdaýynda üwelen eti saklamak gadagandyr.

122. Malyň içgoşynyň (beýni, böwrek, siňirler) açyk howada ýa-da suwda doňy çözülýär. Beýni, bagyr, böwrek we ş.m. ýylylyk bilen işlenilmezden öň sowuk suwda ýatyrylýar.

123. Guş etiniň doňy açyk howada çözülýär, soňra akar suw bilen ýuwulýar we suwuny akdyrar ýaly kesilen ýeri aşak tarapa ýerleşdirilip goýulýar. Çig guş etlerini işlemeklik üçin aýratyn stol, kesiji we önümçilik enjamlar bilen üpjün edilmeli.

124. Doňdurylan balygyň açyk howada ýa-da 1 kg balyga 2 litr hasabynda 12 gradus temperaturaly sowuk suwda doňy çözülýär. Suwuň düzümine mineral maddalaryň geçmeginiň azaldylmagy üçin 1 litre 7-10 gram hasabynda suwa nahar duzuny goşmak maslahat berilýär. Balyk jylkasyny (file) we bekre görnüşli balyklarynyň suwda doňuny çözmek maslahat berilmeýär.

125. İşdä açarlar, winegretler garylmadyk görnüşinde +2-den +6 gradusa çenli temperaturada 6 sagada çenli saklanylýar. İşdä açarlar, winegretler gönüden-göni goýberilmezden öň garylýar.

Ter gök we bakja önümlerinden, ir-iýmişlerden taýýarlanylýan işdä açarlar isleg bildirilişine görä taýýarlanylýar.

126. Studen taýýarlanylanda gaýnadylan et önümleriniň we beýleki goşundylarynyň üstüne süzgüçden geçirilen çorba guýulyp, gaýtadan gaýnadylýar. Studen gyzgynlygyna önünden gaýnag suw bilen ýuwulan gaplara guýlup, +25 gradus temperatura çenli sowamak üçin önümçilik stollaryň üstünde goýulýar.

Studeniň ahyrky sowadylmagy +2-den +6 gradusa çenli temperaturada sowuk sehiň sowadyjlarynda geçirilýär. Sowadyjy enjamlar bolmadyk ýagdaýynda studen satmaklyk rugsat berilmeýär.

127. Guş we et önümleriniň bişenligi onuň deşilen ýerinde reňksiz şiräniň çykmagy, kesilen ýerinde çal reňkde bolmagy, önümiň içiniň temperaturasy boýunça anyklanylýar. Çapylan görnüşindäki önümlerde +85 gradus temperaturadan, kotlet görnüşinde +90 gradus temperaturadan pes bolmaly däldir. Görkezilen temperatura 5 minudyň dowamynda saklanylmalydyr.

128. Balygyň we üwelen balygyň bişenliginiň alamaty gowrulan gabygynyň emele gelmegi we etiň süňkden aňsatlyk bilen aýrylmagy bilen kesgitlenýär.

129. Grilde kulinar önümleri ulanyş gözükdirijilere laýyklykda taýýarlanylýp, taýýar önümiň içiniň temperaturasy +85 gradusdan pes bolmaly däldir.

Kiçi tolkunly peçlerde naharlar ulanyş gözükdirijiler esasynda taýýarlanylýar.

130. Fritýurlarda (gowurýan gap) önümleri gowurmak üçin goşmaça fritýur ýagyny talap etmeýän ýöriteleşdirilen enjamlary ulanmak maslahat berilýär.

Fritýurda adaty tehnologiýa usul arkaly önümler taýýarlananda diňe ýöriteleşdirilen tehnologiýa enjam ulanylmalydyr. Şonuň bilen birlikde fritýur ýaglaryna önümçilik gözegçiligi geçirilmelidir.

Her gün işden öň we gowurandan soň fritýuryň organoleptiki görkezijileriniň (reňki, ysy, tagamy) hil barlagy geçirilip, № 8-nji goşunda laýyklykda fritýur ýaglarynyň ulanyşynyň belgileniş depderçesi ýöredilýär. Ýakymсыз ýiti ysyň, aý tagamyň, bokurdagyň gijemeginiň, reňkiniň garalmagynyň emele gelen ýagdaýynda fritýury ulanmaklyk rugsat berilmeýär.

6-7 sagat gowrulandan soň ýagy fritýur gabyndan boşadyp, fritýur gabyny owuntyklardan, köýen ýagdan we krahmaldan arassalamaly. Galyndy ýagy 4 sagadyň dowamynda çökdürilmeli, çökündisinden aýryp, organoleptiki baha berlenden soňra täze ýag bilen goşulyp gowurmak üçin ullanylýar. Çökündisi ýok edilýär.

Fritýury gaýtadan gowurmak üçin ulanmak diňe onuň organoleptiki görkezijileri boýunça oňat hiliniň we termiki okislenme derejesiniň saklanylýan ýagdaýynda rugsat berilýär.

Fritýur ýaglaryny aşakdaky ýagdaýlarda ulanmaklyk gadagandyr:

- organoleptiki görkezijileri boýunça fritýuryň hiliniň pesligi anyklananda we berlen baha „kanagatlanarlydan“ pes bolanynda (bu ýagdaýda termiki okislenme derejesiniň barlagy geçirilmeýär);

- organoleptiki görkezijileri boýunça fritýura berlen baha „kanagatlanarlydan“ pes bolman, termiki okislenme derejesi rugsat edilen möçberden ýokary bolanda;

- ikilenji okislenenen önümleriň möçberi 1%-den ýokary bolanda.

Ulanmaga ýaramsyz fritýur ýaglary ýok edilýär.

Fritýur ýaglarynyň barlanyş tertibi we ýygylgy kärhana tarapyndan Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary bilen ylalaşylyp bellenilýär.

131. Birinji we ikinji tagamlar üçin gaýnadylyp bişirilene etler, guş eti we malyň iç goşy 1 adamlyk edilip bölünip, çorba guýulyp, 5-7 minudyň dowamynda gaýnadylýar we şol çorbanyň içinde +75 gradus temperaturada 1 sagatdan köp bolmadyk wagtyň dowamynda saklanylýar.

132. Gutaplar we blinçikler üçin huruş taýýarlanylanynda bişirilene eti, bagyr-öýkeni üwäp, 5-7 minudyň dowamynda wagtal-wagtal garylyp bişirilýär. Bişirilene huruş 2 sagadyň dowamynda ulanmaly.

133. Tagamlar bişirilende ulanylýan ýumurtgalary bellenen ýerde ýörite belgilene gaplarda şu zygiderlikde arassalamaly: 1-2% kalsiý sodasynyň ýyly ergininde, 0,5% hloramin ergininde ýa-da şu maksatlar üçin rugsat edilen ýuwujy we zýansyzlandyryjy serişdeleri bilen ýuwup, akar sowuk suwuň aşagynda çaykamaly. Arassa ýumurtgalary belgilene arassa gapda saklamaly.

Önümçilik sehlerde arassalanmadyk ýumurtgalary öz gabynda we gutusynda saklamaklyk rugsat berilmeýär.

Ýumurtga külkesi elenip, suwda garylyp we 30-40 minudyň dowamynda çişenden soň şol bada ulanylýar.

Heýgenek taýýarlamak üçin naharhana ýumurtgasyny (ýaramlylyk möhleti 7 günden köp) ulanmaklyk rugsat berilmeýär.

134. Omlet taýýarlanylanynda ýumurtga (ýumurtga külkesi) bilen beýleki goşundyly garyndyny 2,5-3 sm gatly ýaglanan gaba guýup, 8-10 minutlap temperaturasy 180-200 gradus bolan bişiriji şkafa goýulýar. Ýumurtga garyndysyny 30 minutdan köp saklamaly däldir.

135. Arassalanan kartoşkany, köki miweli önümleriniň garalmazlygy we guramazlygy üçin olary 2 sagada çenli sowuk suwda saklamaklyk maslahat berilýär. Soňundan gyzgynlyk bilen işlenilmän sowuk tagamlary taýýarlamak üçin niýetlenilen çig bakja we gök önümlerini, 10 minudyň dowamynda uksus turşusynyň 3% ergininde ýa-da 10 % nahar duzunyň ergininde saklamak we akar suw bilen çaykamak maslahat berilýär.

136. Kiseller, kompotlar bişirilene gabynda ýapyk görnüşde sowuk sehde sowadylmalydyr.

137. Garnirleri (unaş, tüwi we ş.m.) ýuwmaklyk diňe gaýnan gyzgyn suw bilen amala aşyrylýar.

138. Ýokanç we köpçülikleýin ýokanç däl keselleriň (zäherlenmeleriň) döremeginiň we ýaýramagynyň önüni almak üçin kärhanalarda şular gadagan edilýär:

- etiň galyndylaryndan, taşlandylaryndan, diafragmadan, gandan taýýarlanan önümleri we kelläniň etinden edilen ruletleri taýýarlamak we satmak;
- flotski görnüşli unaşyny taýýarlamak;
- pasterizasiýa geçmedik süýtten taýýarlanan dorogy ulanmak;
- pasterizasiýa geçmedik süýtten taýýarlanan doragly blinçikleri taýýarlamak;
- çig we pasterizasiýa geçen tüňnürlerdäki süýdi deslapky gaýnatman hakyky görnüşinde ulanmak;
- süýtturşy içgilerini (kefir, rýażenka, gatyk, asidofillin we başgalar) öndürijiniň gabyndan umumy gaba guýmak-olary öz gaplaryndan gönüden-göni bulgurlara guýmaly ýa-da öndüriji gabynda paýlanmaga berilmeli;
- özi uýan süýdi içgi hökmünde ulanmaklyk ýa-da ondan dorag taýýarlamaklyk;
- germetiki gaplarda gök önümlerden, etden, balykdan, kömelekden gaplamalary taýýarlamak;
- süýtturşy içgilerini taýýarlamak, piwony, alkogolly we alkogolsyz içgilerini öndürmeklik;
- guradylan we duza ýatyrylan balygy taýýarlamak;
- guradylan kömelekleri taýýarlamak;
- Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary bilen ylalaşylan biologiki taýdan aktiw ýetneleri (BAÝ), reňkleýjileri, kadalaşdyryjylary ulanmak;
- düzüminde genetik taýdan modifisirlenen maddalar, prekursorlar we neşe serişdeleri bolan önümleri ulanmaklyk.

139. Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralarynyň netijenamasy bolan ýagdaýynda jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynda ýarym taýýar önümleri (etli, hamyrly, dorogly, gökli), kakadylan et önümlerini (şol sanda guş eti) we duza ýatyrylan balygy, gaplanmadyk görnüşinde duza ýatyrylan we turşadylan gök önümlerini, kwas we beýleki önümleri taýýarlamaklyk we satmaklyk rugsat berilýär.

140. Dynç alyş ýerlerinde we köçelerde mangalda, gözenekde, gowurgyçda bişirilýän tagamlary taýýarlamak diňe şol tagamlar üçin ýarym taýýar önümleriň Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralarynyň netijenamasy bolan düýpli gurnalan jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynda taýýarlanan ýagdaýynda rugsat edilýär. Şunuň bilen birlikde aşakdaky şertleri berjaý etmeklik hökmanydyr:

- agyz suw we lagym ulgamyna birikdirilen pawilýonyň, ýarym taýýar önümleri saklamak üçin sowadyjynyň bolmagy;
- düýpli gurnalan edarada gap-çanaklary, enjamlary arassalamak mümkinçiliginiň bolmagy;
- bişirmek üçin agaç ýa-da taýýar agaç kömrüni, demir şoppollaryny ulanmak, goýbermek üçin bir gezek ulanylýan gap-gaçlaryň we enjamlaryň bolmagy;

- tagamy bişirmekligi gönüden-göni satuwdan öň amala aşyrmak;
- işgärleriň gigiýeniki okuwyndan geçenligi barada bellikli we ýörite lukmançylyk gözegçiliginden geçenligi baradaky belgisi bolan tassyklanan görnüşli şahsy lukmançylyk kitapçasynyň bolmagy;

- işgärleriň şahsy gigiýenany kadalaryny berjaý etmekleri üçin şertleriň bolmagy.

141. Studen, paştet, balykdan, guşdan, etden guýmalary, etli we liwerli farşlardan taýýarlanan gutaplary we blinçikleri, şeýle-de şulara meňzeş epidemiologik taýdan howply önümleri taýýarlamak we ýerlemek Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan ýörite netijenamasy bolan ýagdaýynda rugsat berilýär.

Ýarym taýýar we kulinar önümleri goýbermeklige we naharlary paýlamaklyga bildirilýän talaplar

142. Her gün ýarym taýýar önümleriň, tagamlaryň we kulinar önümleriň hiline baha berlip, netijeleri depderde bellenilýär. Depderde önümiň taýýarlanylýan wagty, görnüşi, organoleptiki barlagyň netijeleri, önümiň taýýarlyk derejesi, paýlamaga (ýerlemäge) rugsat berlen wagty, önüm taýýarlaýjynyň we organoleptiki barlagy geçireniň familiýasy, ady, atasynyň ady bellenilmelidir.

143. Gyzgyn naharlar (çorba, sous, içgiler) paýlanylýanda olaryň temperaturalary +75 gradusdan, ikinji naharlar we garnirler +65 gradusdan pes bolmaly däldir, sowuk çorbalar, içgiler +14 gradusdan ýokary bolmaly däldir.

144. Taýýar birinji we ikinji naharlar marmitiň ýa-da gyzgyn peç enjamlarynyň üstünde 2-3 sagadyň dowamynda saklanylýp bilerler. Işdä açarlar, winegretler, gastronomiýa önümleri we beýleki sowuk tagamlar we içgiler sowadyjy witrinalarynda bölükleýin (porsiýalaýyn) görnüşde ýerleşdirilip, 1 sagadyň dowamynda satylmalydyr.

145. Gurama toparlaryň 2-3 gezek naharlanmagy üçin tagamnama düzülende bir günün dowamynda birmeňzeş tagamlar we garnirler goşulmaly däldir.

146. Jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynda taýýarlanylýan tagamlar, şol sanda birinji naharlar üçin gaýnadylan et, souslar, garnirler, içgiler ýerlemek üçin ertirki güne galdyrylmaly däldir.

Bellik: Tagam (nahar)-kulinar taýdan taýýarlanylýan, porsiýalanan we bezelen iýmit önümi ýa-da önümiň ýa-da ýarymtaýýar tagamlaryň utgaşan görnüşi.

147. Taýýar naharlaryň paýlanylmagy üçin arassa, gury gap-gaçlar we naharhana serişdeleri ulanylýar. Bir gezeklik ulanylýan gap-gaçlaryň we serişdeleriň gaýtadan ulanylmagy gadagan edilýär.

148. Paýlaýjy gaplar arassa we taýýar önümiň (tagamyň) her bir görnüşine laýyklykda ýeterlikli mukdarda bolmalydyr.

149. Taýýar önümleri daşamak zerurlygy ýüze çykan ýagdaýynda, naharlar termoslarda we ýörite bölünip berlen, gowy ýuwulan berk ýapylýan gaplarda nahar paýlaýjy nokatlara getirilýär. Birinji we ikinji naharlaryň termoslarda saklanyş möhleti (daşalyş wagtyny öz içine almak bilen) 3 sagatdan köp bolmaly däldir.

150. Söwda nokatlarynda satmaklyk üçin jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynda taýýarlanylýan ýarym taýýar önümler, taýýar naharlar we beýleki önümler Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary bilen ylalaşylan tehnologiýa gözükdirijiler, kadalaşdyryjy we tehniki resminamalar boýunça taýýarlanylýar.

Kärhanadan daşynda söwda ulgamynda satylýan önümleriň hil şahadatnamalary bolmalydyr (№ 9 goşundy).

151. Ýarym taýýar önümleri taýýarlaýyş bölümlerinden gutarnykly taýýarlaýjy bölümlere ýa-da kulinariýa dükanlaryna daşamak üçin kadalaşdyryjy we tehniki resminamalaryň talaplaryna laýyk gelýän arassa, belgilenen, gapaklary jebis ýapylýan dolanyşyk gaplary ulanýarlar, şeýle hem Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan rugsat edilen we önümleriň her bir tapgyrynyň hil şahadatnamalary bolan gaplaýjy materiallar ulanylýar.

152. Önümler ýerlenilende ýarym taýýar we taýýar önümleriň aýratynlykda saklanylmagy we goýberilmegi üçin şertler döredilmelidir.

153. Iýmit galyndylary ýörite belgilenen gaplarda (bedrelerde, gapakly gaplarda) ýygnalyp, sowadyjy kameralarda ýa-da munuň üçin ýörite bölünip berlen otagda ýerleşdirilýär.

Galyndylar dökülenden soň baçoklar we bedreler ýuwujy we zyýansyzlandyryjy serişdeler bilen ýuwulmaly, 40-50 gradus temperaturaly gyzgyn suw bilen çaýkalyp, guradylmaly. Iýmit galyndylaryna niýetlenen gaplary ýuwmak üçin ýörite ýer bölünip berilmelidir.

Galyndylary daşamak üçin şu maksada ýörite niýetlenen ulaglar ulanylýar.

Kremli konditer önümleri öndürmeklige bildirilýän sanitariýa talaplar

154. Şu Sanitariýa kadalarynyň talaplary 1 gije-gündizde 300 kg çenli kremli konditer önümlerini öndürýän kärhanalaryň konditer sehlerine degişli bolup durýar.

Kärhananyň konditer sehiniň önümçilik otaglarynyň toplумы, aýratyn otaglaryň bilelikde ýerleşdirilmegi № 10 goşunda laýyk gelmelidir.

Kuwwatlygy has ýokary (1 gije-gündizde 300 kg-dan köp) bolan sehler çörek, çörek-bulka we konditer önümlerini öndürýän kärhanalara bildirilýän talaplara laýyk gelmelidir.

155. Ýörite arassaçylyk tertibini talap edýän otaglar, taýýar önümler bezelýän sehiň enjamlary arassalanylýan we konditer haltalarynyň zyýansyzlandyrylýan, ýumurtga garylýan otaglarda syp-süpürmek işleri geçirilenden soňra bakterisid çyralaryny ulanmak bilen zyýansyzlandyrmak maslahat berilýär. Bakterisid çyralaryň gurnalan ýeri mümkin boldugyndan köp meýdanyň işlenilmegini we önümçilik stollarynyň aşagyndaky giňişlikleri gurşap almaklygy üpjün etmelidir. Bakterisid çyralary zygiderli ýagdaýda tozandan arassalanylmalydyr. Bakterisid çyralary işledilýän wagty otaglarda işgärler bolmaly däldir. Bakterisid çyralaryň ýakylmagy goňşy otagda geçirilmelidir.

156. Kremli konditer önümlerini öndürýän konditer sehleriň girelgelerinde zyýansyzlandyryş serişdesine öllenen düşekçeler düşelmelidir.

157. Un eleýän enjamlar demir garyndylary tutmak üçin hemişelik magnit bilen üpjün edilmelidir.

10 günde 2 gezek magnit seperatorlarynda we un eleýän enjamlarynda demir garyndylaryny tutýan magnitiniň güýji barlanylýar; ol bolsa magnitiň 1 kg-na 8 kg-dan az bolmaly däldir.

Magnitiň arassalanylmagy her iş tapgyrynda geçirilmelidir. Magnitiň çeken galyndylary paketlere ýygnalyp, unuň tapgyryna laýyklykda barlagyň netijeleri ýörite depderde belleniýär we önüme keseki maddalaryň düşmezliginiň talaplaryna laýyklykda saklanylýar.

158. Unly önümleri bişirilende ulanylýan täze galyplar we görnüşler ulanylmazyndan öň peçlerde köýdürilýär. Deformirlenen gyrally, ýenjilen galyplar we görnüşler ulanylmaly däl.

Galyplar we görnüşler ýygy-ýygydan ýenjilen ýerlerini düzetmek maksady bilen dogrulanyp, ýanyklary aýyrmak üçin köýdürilýär.

159. Kremli haltajyklaryň, olaryň uçlarynyň we krem bilen işleýän ownuk enjamlaryň, sehiň içiniň gaplarynyň we uly enjamlaryň, şeýle hem dolanyşykda gapyň ýuwulýan otaglary gyzgyn we sowuk suw geçirilen 3 bölekli (seksiýaly) wannalar bilen üpjün edilmeli. Ýumurtga garylýan otaglarda 4 bölekli (seksiýaly) wannalar gurnalmaly.

160. Sehiň içiniň gaplary we enjamlary iýmit galyndylaryndan boşadylandan soňra arassalanylýar we şu tertipde 3 bölekli (seksiýaly) wannada ýuwulýar:

- 1-nji bölekde (seksiýada) gözükdirijilere laýyklykda +45+50 gradus temperaturaly ýuwujy serişdeleriň ergininde ýatyrylýar we ýuwulýar;

- 2-nji bölekde (seksiýada) gözükdirijilere laýyklykda 10 minudyň dowamynda +40 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly zyýansyzlandyryş serişdesiniň ergininde ýatyrylýar;

- 3-nji bölekde (seksiýada) 65 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly gyzgyn akar suwuň aşagynda çaykalýar. Ýuwulandan we zyýansyzlandyrylandan soň guradylyp, ýörite arassa gap-gaçlar we enjamlar üçin tekjelerde ýerleşdirilýär. Ýuwujy wannalaryň ýanynda arassa we hapa gap-gaçlar üçin aýratyn tekjeler gurnalmalydyr.

161. Konditer önümleri daşamak üçin ulanylýan dolanyşykda gapyň lotoklar, gapaklar we ş.m.) her gezek söwda nokadyndan gaýdyp getirilende ýuwujy we zyýansyzlandyryjy serişdeler bilen ýuwulyp, gyzgyn suw bilen çaykalýar we aýratyn jaýda guradylýar (arassalaýyş we zyýansyzlandyryş işleri şu Sanitariýa kadalarynyň 160-njy bölümüne laýyklykda geçirilýär).

162. Ýumurtga garyndysyny (massasyny) taýýarlamak üçin ulanylýan enjamlar, öwseleler we gaplar işiň ahyrynda 160-njy bölüme laýyklykda arassaçylyk taýdan işlenilip geçilýär, ownuk öwseller bolsa ýuwulandan soňra 30 minudyň dowamynda gaýnadylýar.

Ýumurtga arassalamak üçin legenler we ýumurtga garylýan otagyň poly işiň ahyrynda 50 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly gyzgyn suw bilen ýuwulyp, zyýansyzlandyrylýar.

163. Tortlary we pirožnylary bezemek üçin ulanylýan konditer haltajyklary, olaryň uçlary, şeýle hem ownuk gurallar gowy arassalanylmaly we zyýansyzlandyrylmaly.

Arassalamazdan öň uçluklary haltajyklardan aýryp, aýratynlykda ýuwmalý we zyýansyzlandyrylmaly. Uçluklary aýrylmaýan konditer haltajyklary ulanylmaly däldir.

Haltajyklaryň arassalanylyşy şu tertipde geçirilýär:

- 65 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly gyzgyn suwda 1 sagadyň dowamynda kremler doly aýrylýança ýatyrnak;

- +40+45 gradus temperaturada ýuwujy serişde bilen kir ýuwujy enjamynda ýa-da el bilen ýuwmak;

- 65 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly gyzgyn suw bilen gowy çaykamak;

- ýörite guradyjy şkaflarda guratmak;

- haltajyklary (bikslara, gapakly gaplara ýerleşdirip ýa-da pergamente dolap) +120 gradus temperaturada 20-30 minudyň dowamynda awtoklawlarda ýa-da gury gyzgynly şkaflarda sterilizirmek.

Awtoklawyň ýa-da gury gyzgynly şkaflaryň bolmadyk ýagdaýynda ýuwulan haltajyklar şu tertipde işlenilýär:

- gaýnap başlan pursatyndan 30 minudyň dowamynda haltajyklary gaýnatmak arkaly sterilizirmek;

- ýörite şkaflarda guratmak we ýapyk gapakly arassa gaplarda saklamak.

Haltajyklaryň soňky saklanylyşy, sterilizirlenme geçilendäki şol bir gaplarda ýa-da örtüklerde geçirilýär.

Haltajyklardan aýrylan uçluklar şu tertipde arassaçylyk taýdan işlenilýär:

- ýuwujy serişdesiniň ergininde +45+50 gradus temperaturada ýuwmak;

- 65 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly akar gyzgyn suwda birkemsiz ýuwmak;

- 30 minudyň dowamynda sterilizirmek ýa-da gaýnatmak.

Krem garmak üçin abzallar tehnologiýa iş tamamlanandan soň çykarylýar, kremden arassalanylýar we gyzgyn suwda ýuwulyp, uçluklar ýaly arassaçylyk taýdan işlenilýär.

Iş tapgyrynyň ahyrynda krem garyjy enjam kremden boşadylýar, arassalanýar we enjam işläp duran wagty ol zygiderlikde erginler (ilki ýuwujy, soňra zyýansyzlandyryjy serişdeler) bilen doldyrylandan soň, her arassalaýyş tapgyry üçin 10-15 minudyň dowamynda arassaçylyk taýdan işlenilýär, soňra gyzgyn suw bilen ýuwulýar.

Konditer önümlerini öndürmekde ulanylýan beýleki enjamlar, olaryň ulanyş gözükdirijisine laýyklykda arassaçylyk taýdan işlenilýär.

164. Kremli konditer önümlerini öndürýän konditer sehleriniň enjamlarynyň, öwseleleriň we gaplarynyň zygiderli arassaçylyk taýdan işlenilmegi şular üçin geçirilýär:

- ýumurtga garyndysy (massasy), süýt we şireler saklanýan gaplar, ýag arassalaýjy stollar, pyçaklar, sehiň gaplary (lotoklar, galyplar we ş.m.), dolanyşykdaýy gaplar;
- şire we biskwit owuntyklary üçin gaplar-iş tapgyrynda 2 gezekden az дәl;
- poddonlar; ýumurtga çakmak üçin ulanylýan pyçaklar, ýumurtga garyndysy (massasy) üçin gaplar we garyjylar, ýumurtga garylýan otagyň tekjeleri, şireler üçin gazanlar, krem garyjy enjamlar, tort bezelýän stollar we beýlekiler-iş tapgyrynda 1 gezekden az дәl.

165. Çig mal gündelik ätiýaçlyk ammar otagynda açylyp, sehde ulanylýan belgilenen gaba geçirilýär. Ýmit goşundylary, şol sanda reňkleýjiler we ys berijiler diňe öz öndürilen gabynda saklanýlar.

166. Çig malyň arassalanylmagy we zyýansyzlandyrylmagy önümçilige taýýarlaýyş otagynda gigiýeniki talaplara we hereket edýän tehnologiýa gözükdirijilere laýyklykda geçirilýär.

167. Krem taýýarlamak üçin towugyň belgilenen, arassa we gabygy döwülmedik (çykan gününden hasaplananda ýaramlylyk möhleti 7 gün bolan) berhizlik ýumurtgasy ulanylýar. Ýumurtgalar ulanylmazdan öň saýlanýlar, saýlama usuly boýunça owoskopiýa edilýär, soňra arassalamak üçin gözenekli gaplara geçirilýär. Ýumurtga +6°C-den ýokary bolmadyk temperaturada saklanýlar.

Ýumurtgalar 4 bölekli (seksiýaly) wannada şu tertipde arassalanylýar:

- 1-nji bölekde (seksiýada) 40-50 gradus temperaturaly ýyly suwda 5-10 minudyň dowamynda ýatyrylýar;

- 2-nji bölekde (seksiýada) şu maksat üçin rugsat edilen ýuwujy serişdesiniň ergini bilen +40+50 gradus temperaturada ulanyş gözükdirijisine laýyklykda 5-10 minudyň dowamynda ýuwulýar;

- 3-nji bölekde (seksiýada) şu maksat üçin rugsat edilen zyýansyzlandyryjy serişdesiniň ergini bilen (konsentrsiýasy we wagty ulanyş gözükdirijisine laýyklykda) +40+50 gradus temperaturada 5 minudyň dowamynda zyýansyzlandyrylýar;

- 4-nji bölekde (seksiýada) +50 gradusdan pes bolmadyk temperaturaly akar suwuň aşagynda 5 minudyň dowamynda çaykalýar.

Ýuwujy wannalarda erginleriň çalşyrylmagy tapgyrda 2 gezekden az bolmaly дәl.

168. Arassalanan we zyýansyzlandyrylan ýumurtgalar demir pyçagyň kömegi bilen döwülip, 5 ýumurtgadan ýörite gaba dökülýär. Ýumurtga garyndysynyň (massasynyň) daşky görnüşi we ysy barlanylandan soňra uly gaplara guýulýar we gözenekleri 3-5 mm-den uly bolmadyk demir elekden süzülýär. Sowuk bolmadyk ýagdaýda ýumurtga garyndysy (massasy) saklanylmaly дәl. 6 gradus temperaturada ýumurtga garyndysynyň (massasynyň) saklanýş möhleti krem taýýarlamak üçin-8 sagatdan, bişirilen ýarym taýýar önümleri taýýarlamak üçin-24 sagatdan köp bolmaly дәl.

169. Mesge ýagy açylandan soň barlanylýp, üsti arassalanylýar. Usti hapalanan, heňlän we mikrobiologik taýdan zaýalanan mesge ýagy ulanylmaly дәl.

170. Krem taýýarlamak üçin çyglylygynyň üleş paýy 20%-den köp bolmadyk mesge ýagynyň ýa-da sprediň ulanylmagyna rugsat berilýär.

171. Şireler zerur boldugyça taýýarlanylýar. Şireler 6 gradusdan ýokary bolmadyk temperaturada saklanylýar. Siňdirilýän şireler we sepilýän owuntyklar tapgyrda 2-den az bolmadyk ýyglykda çalşyrylýar. Owuntyklaryň we şireleriň galyndylary ýokary temperaturada ýarym taýýar önümleriň bişirilmeginde ulanylýar.

172. Krem 1 iş tapgyryna gerek bolan mukdarynda taýýarlanylýar. Kreminiň galyndylary tortlary we pirožnylary bezemek üçin beýleki iş tapgyryna geçirilmeýär. Kreminiň ähli galyndylary ýokary temperaturada ýarym taýýar we unly önümleriň bişirilmeginde tehnologiýa gözükdirijilere laýyklykda ulanylmaly.

173. Bişirilen krem, şeýle hem gaýmakdan, doragdan, çig belokdan taýýarlanylýan kremler saklanmaga degişli bolman, taýýarlanylýandan soň ulanylýar. Galan görnüşli kremler ulanylýança 4 gradusdan ýokary bolmadyk temperaturada köpçülikleýin önümçilik üçin 1,5 sagatdan, isleg edilen önümçilik üçin 2 sagatdan köp saklanmaly däl.

174. Kreminiň bir gapdan beýleki gaba geçirilmegi ýa-da onuň garylmagy ýörite öwseleler bilen geçirilýär. Kremini gönüden-göni el bilen geçirmeklige ýol berilmeýär.

Iş ýerlerine krem gapakly arassa gapda geçirilýär. Önümlerde bezeg işleri geçirilen wagtynda kremli gaplar gapaklar bilen ýapylan biler.

175. Kremleri beýleki kärhanalarda ulanmak üçin daşamaklyk gadagan edilýär.

176. Kremli konditer önümleri (tortlar, pirožnylar, ruletler we ş.m.) öndürileninde her çalyşyk arassa zýansyzlandyrylan haltajyklary, uçluklar we ownuk gurallar bilen işe başlaýar.

Haltajyklaryň, uçluklaryň we ownuk gurallaryň alynmagy we tabşyrylmagy her çalyşykda sanaw boýunça geçirilýär. Ulanylýan haltajyklary tapgyryň dowamynda 2 gezekden az çalşyrylmaly däl.

177. Krem bilen işleýän haltajyklaryň, uçluklaryň we ownuk gurallaryň arassalanmagy, zýansyzlandyrylmagy we saklanmagy üçin ulanylýan enjamlar başga maksatlar üçin ulanylmaly däl.

178. Konditer önümleriň bezeg işlerinde haltajyklary, konditer şprisleri, pyçaklar, piljagazlar we ş.m. ulanylýar. Kremli konditer haltajyklary çalyşygyň tapgyryň dowamynda arakesme wagty arassa gapda sowukda saklanylýar.

179. Kremli konditer önümleri taýýarlanylýandan soň sowatmak üçin sowadyjy kameralaryna iberilýär. Önümiň içiniň temperaturasynyň 6 gradusa ýetmegi tehnologiýa işiň gutaranlygyny aňladýar.

Önümçilikde taýýar önümleriň +16+18 gradusdan ýokary bolmadyk temperaturada, olaryň sowadyjy kamerasyna ýerleşdirilýänçä saklanýş möhleti 2 sagatdan köp bolmaly däldir.

180. Kremli konditer önümleri sowadyjy kameralarynda +6 gradusdan ýokary bolmadyk temperaturada saklanylýar. Kremsiz tortlar we pirožnylar, gatlakly, ýagly, ir-iýmişli we bezegli ýarym taýýar önümlerden taýýarlanylýan tortlar hem pirožnylar +18 gradusdan ýokary bolmadyk temperaturada we 70-75% bolan howanyň belli bir çyglylygynda saklanmaly.

181. +6 gradusdan ýokary bolmadyk temperaturada saklanylýan tortlaryň, pirožnylaryň we ruletleriň ýaramlylyk möhleti has tiz zaýalanýan iýmit önümlerine bildirilýän gigiyeniki talaplary boýunça kesgitlenen möhletlerden köp bolmaly däl.

182. Kremli konditer önümlerine täze ýaramlylyk möhleti bellenen tertipde Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary bilen ylalaşylmagy esasynda öndüriji tarapyndan kesgitlenilýär.

183. Ýaramlylyk möhleti geçen konditer önümlerini sanitariýa kadalaryň talaplaryna laýyk gelmeýänligi we adam saglygyna howp döredýänligi sebäpli alyjylara ýerlemek rugsat berilmeýär.

184. Şireler, kremleriň ýarym taýýar önümleri hereket edýän taýýarlaýyş usullaryna (resepturalara) we tehnologiýa gözükdirijilere laýyklykda taýýarlanylýar.

185. Taýýar önümler arassa, gury we keseki ysy bolmadyk gaba gaplanylýar. Ýerleşdirmezden öň gabyň içi pergament ýa-da podpergament bilen örtülýär, lotoklar gapagy bilen ýapylýar; gapaksyz lotoklary jebis ýapylýan gapakly demir konteýnerlere ýerleşdirmek bolýar. Pirožnylary we ruletleri açyk lotoklarda daşalmayar.

186. Tortlar içine salfetka ýa-da pergament kagyzy ýazylan öň ulanylmadyk karton gutularyna ýa-da munuň üçin rugsat berlen beýleki gaplaýjy materiallaryna ýerleşdirilip, gapaklary ýapylýar.

187. Gaplanmadyk tortlary daşamaklyga we satmaklyga rugsat berilmeýär.

188. Ulanylýan gaplaryň belgilenilişi kadalaşdyryjy we tehniki resminamalaryň talaplaryna laýyklykda geçirilýär.

189. Kremli konditer önümleri diňe sowadyjy enjamlary bolan ýagdaýynda satylýar. Kremli konditer önümleriň söwdasyny alyp barýan desgalaryň sanawy Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary bilen ylalaşylýar.

Ýumşak doňdurmanyň önümçiligine bildirilýän sanitariýa talaplary

190. Ýumşak doňdurmanyň öndürilmegi we ýerlenilmegi Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary bilen bellenen tertipde ylalaşylan kadalaşdyryjy we tehniki resminamalara laýyklykda aşakdakylar bolan halatynda amala aşyrylýar:

- sowadyjy enjamly çig mal saklanylýan we arassalanylýp, zyýansyzlandyrylýan otag;

- sowadyjy enjamly süýt garyndysy dikeldilýän we garnir taýýarlanylýan otag;

- enjamlaryň we gap-gaçlaryň ýuwulýan otagy.

191. Gury garyndylar sowadyjy şkaflarda saklanylýar. Gaby açylan ýagdaýynda gury garyndylar 20 günden, süýt garyndylarynyň konsentratlary berk daňylan polietilen içliklerde 30 günden köp saklanylmaly däl.

192. Ýumşak doňdurmalaryň önümçiliginde gury garyndylardan ýa-da süýt garyndylarynyň konsentratlaryndan taýýarlanan dikeldilen garyndylar ulanylýar. Garyndynyň dikeldilmegi üçin täze gaýnan agyz suwy ulanylýar. Düzüm bölekleri

(komponentler) kadalaşdyryjy we tehniki resminamalarynda göz önünde tutulan kesgitli gatnaşykda alynýar.

193. Gury goşundylaryň ýa-da süýt garyndylarynyň konsentratlarynyň dikeldilmeği ýumşak doňdurmanyň ýerlenilişine görä dikeldilýär. Dikeldilen garyndy (zerur bolan halatynda) taýýarlanandan soň sowadyjy şkaflarda + 6 gradusdan ýokary bolmadyk temperaturada 18 sagatdan köp saklanylmaly däl.

194. Içege ýokanç keselleriniň, iýmit zäherlenmeleriniň döremeginiň we ýaýramgynyň önüni almak üçin ýumşak doňdurma diňe taýýarlanylýan ýerinde satylmaly we gönüden-göni ýerlenilmeginden ön taýýarlanylmalý.

195. Ýumşak doňdurma bellenen tertipde Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan rugsat edilen polistiroidan ýa-da kombinirlenen materiallardan, wafliden, kagyздan taýýarlanylýan kremankalarda, bulgurlarda (fužerlerde), küzejeklerde goýberilýär. Bir gezek ulanylýan gaplar öz öndürilen gaplarynda (örtüklerinde) saklanylýar, olaryň gaýtadan ulanylmagy gadagan edilýär.

196. Frezeriň arassalanylyşy we zyýansyzlandyrylyşy onuň ulanyş gözükdirijisine laýyklykda geçirilýär.

Tiz hyzmat edýän wagtlaýyn jemgyýetçilik iýmiti kärhanalaryna bildirilýän talaplar

197. Şu Sanitariýa kadalarynyň talaplary ön ýerli guramalar bilen bellenen tertipde ylalaşylyp, wagtlaýyn gurnalan tiz hyzmat edýän jemgyýetçilik iýmiti kärhanalaryna (palatkalar, kiosklar, awtotirkegler, furgonlar we ş.m.) hem degişlidir.

198. Ähli hereket edýän tiz hyzmat edýän jemgyýetçilik iýmiti kärhanalaryna we olaryň taýýarlaýan tagamlaryna bellenen tertipde sanitariýa-epidemiologiýa netijenamasy berilýär.

199. Merkezleşdirilen ulgamyna birikdirilen agyz suwy, lagym ulgamy ýok bolan ýagdaýynda, bökdençsiz döwlet standartlarynyň talabyna laýyk gelýän agyz suwy bilen üpjün etmeli we öz wagtynda hapa suwlary çykarmaly.

Agyz suw göwrümleri we akar hapa suwlary bellenen tertipde zyýansyzlandyrmaly.

200. Kärhanalar ýokary taýýarlykly ýarym taýýar önümlerde işleýär, şeýle-de satuwa goýberilýän önümler iýmit senagat kärhanasynda öndürilen taýýar önümler bilen üsti ýetirilip bilner.

201. Alyjylara diňe bellenen tertipde rugsat edilen bir gezek ullanylýan gaplarda hyzmat edilmelidir.

202. Kärhanada zygiderli arassaçylyk işlerini geçirmeli we arassaçylyk talaplaryna laýyklykda işgärleriň şahsy gigiýenasyny berjaý etmekligi üçin şert döretmeli.

203. Tiz hyzmat edýän kärhanalaryň işgärleri üçin 100 metrden uzak bolmadyk aralykda hajathana bolmalydyr.

204. Zir-zibil ýygnamak üçin (gabyň içine polietilen gap örtülmeli) gap bolup, öz wagtynda çykarylmalýdyr.

205. Önümleriň hiline we howpsuzlygyna hereket edýän sanitariýa düzgünleriniň talaplaryna laýyklykda önümçilik gözegçiligi geçirilmelidir.

Gemrijilere we mör-möjeklere garşy göreş çäreleri

206. Jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynda mör-möjekler (saçakçy, siňek, çybynlar, garynjalar, alaka sakyrtygasy; ammar mör-möjekler, kebelekler, sagytgalar) we gemrijiler (çal we gara alakalar, öý syçany we başgalar) bolmaly däldir.

Mör-möjekleriň we gemrijileriň garşyna öz wagtynda Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan rugsat edilen häzirki zaman täsirli serişdeleri ulanmaly. Siňeklere garşy şepbik kagyzlary ulanmaklyk maslahat berilmeyär.

207. Dezinseksiýa we deratizasiýa çärelerini bellenen tertipde elmydama we yzygiderli geçirmeli.

208. Dezinseksiýa we deratizasiýa işleriniň gollanmasy, yzygiderliligi we alnyp barylýş şertleri zyýansyzlandyryş, deratizasiýa, dezinfeksiýa işlerine bildirilýän talaplaryna laýyklykda gurnalýar.

Jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynyň işgärleriniň şahsy gigiýenasyna bildirilýän sanitariýa talaplary

209. Jemgyýetçilik iýmiti kärhanalaryna işe kabul edilýän adamlar işe girende we yzygiderli lukmançylyk gözegçiliginden geçip, bellenen tertipde gigiýeniki taýýarlyk okuwyny we hünär synagyny geçmeli.

210. Başlangyç we orta hünär bilim edaralaryny, ýokary okuw mekdeplerini tamamlan uçurymlary okuwdan soňra bir ýylyň dowamynda gigiýenik taýýarlyk okuwларыny we hünär synagyny tabşyrmazdan işe goýberilýär.

211. Her bir işgäre bellenen görnüşde lukmançylyk gözegçiliginden geçenligini, barlaghana barlagларыnyň netijeleri, geçiren ýokanç keselleri we gigiýeniki taýýarlyk okuwларыny we hünär synagyny geçenligi baradaky belgileri belgilenýän şahsy lukmançylyk depderçesi ýöredilýär.

212. Jemgyýetçilik iýmiti kärhanasynyň işgärleri şahsy gigiýenanyň şu aşakdaky düzgünlerini ýerine ýetirmeklige borçludyr:

- daşky edin-eşikleri, aýakgaplary, başgaplary, şahsy zatлары geým çalşyryýan otagda galdyrmaly;

- işe başlamazdan öň gowy edip elni sabyn bilen ýuwup, arassa ýörite iş egin-eşigi geýip, saçyny ýaglygyň ýa-da kolpagyň aşagyna ýygnamaly ýa-da ýörite saç üçin torjagaz geýmeli;

-ýörite iş egin-eşikde işläp, hapalanmagyna göre çalyşmaly (önümçilik sehiň we nahar paýlaýan işgärleriniň iş eşikleri arassa ak bolmalýdyr);

- hajathana barmazdan öň ýörite iş egin-eşigi çykarmaly. Hajathanadan çykan soň elini sabyn bilen gowy ýuwmaly;

- teniň iriňli ýaralary, kesilmegi, ýanmagy we ýiti içege keseliniň ýa-da sowuklamanyň alamatlary ýüze çykanda edara habar berip, lukmançylyk edaralaryna bejergi üçin ýüz tutmaly;

- işgärler maşgalasynda ýiti içege keselleriniň ähli ýagdaýlary barada habar bermeli;

- naharlar, tagamlar we konditer önümleri taýýarlanylanda şaý-sepleri, sagatlary, we beýleki döwülýän zatlary aýyrmaly, dyrnaklary keltejik almaly we olary lak bilen örtmeli däl, ýörite iş egin-eşikleri iňňebagjyklar bilen beklemeli däl;

- iş ýerinde nahar iýmeli däl, (nahar iýmeklik ýörite bellenen jaýda rugsat berilýär).

213. Her gün işiň öň ýanynda sowuk, gyzgyn we konditer sehlerde, şonuň ýaly-da doňdurma taýýarlanýan jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynda sehiň jogapkär adamlary ýa-da lukman ýa-da beýleki jogapkär işgär tarapyndan işgärleriň bedeninde iriňli ýaralaryň barlygyna gözegçilik geçirmeli. Derisinde iriňli ýaraly, kesilen ýeri iriňlän, ýanykly sypjyrykly, ýokary dem alyş ýollarynyň sowuklamaly işgärler sehe goýbermeli däl.

214. Her bir jemgyýetçilik iýmiti kärhanasynda ilkinji kömek bermek üçin derman serişdeli gapyrjaklar bolmaly.

Başlangyç we orta hünär bilim edaralarynda, ýokary okuw mekdebinde okaýan talyplar jemgyýetçilik iýmiti guramalarynda önümçilik tejribesini geçmezden öň bellenen tertipde lukmançylyk gözegçiliginden geçip, gigiýeniki taýýarlyk okuwyny geçmeli.

215. Jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynyň önümçilik we ammar jaýlarynda bejergi işlerini alyp barýan ussalar, elektromontýorlar we beýleki işgärler sehlerde hökmany arassa ýörite iş egin-eşikde işlemeli, gurallary ýörite ýapylýan gaplarda geçirmeli, işlän wagty çig maly, ýarym taýýar we taýýar önümleri hapalamaly däldir.

Önümçilik gözegçiliginiň guralyşy

216. Eýeçiliginiň görnüşine garamazdan ähli jemgyýetçilik iýmiti kärhanalarynda önümçilik gözegçiligi guralýar.

217. Mikrobiologik görkezijileriniň barlaghana barlaglary jemgyýetçilik iýmiti we iýmit söwda kärhanalarynda sanitar-bakteriologik gözegçiliginiň talaplaryna laýyklykda geçirilýär.

218. Önümçilik gözegçiliginiň we barlaghana barlaglarynyň tertibi we zygiderligi jemgyýetçilik iýmiti kärhanasy tarapyndan Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary bilen ylalaşylyp belleniýär.

Önümçilige getirilýän önümçilik çig malyň we iýmit önümleriniň hiline we howpsuzlygyna, önümçiligiň tehnologiýa işine önümçilik barlagy geçirmekligiň sanawy, göwrümi, ýygylgy şonuň ýaly-da zähmet şertleri, işgärleriň şahsy gigiýenany saklamagy jemgyýetçilik iýmiti kärhanasynyň görnüşine, hiline we kuwwatlylygyna

laýyk gelmeli we önümçiligiň sanitariýa-epidemiologik ýagdaýy, önümçiligiň zyýanly faktorlarynyň bolmagy, olaryň adam bedenine we gurşap alýan tebigata täsirine baglylykda anyklanylýar.

219. Barlaghana barlagynyň netjesiniň kangatlanarsyz ýagdaýynda şol önümleriň täzedden iki esse nusgalary barlanylýp, jemgyýetçilik iýmiti kärhanasynda önümçiligiň tehnologiýa yzygiderligine, çig mala, ýarym taýýar önümlere, suwa we howa, ýörite iş egin-eşiğe, işgärleriň eline, işçi jaýlaryň sanitariýa-gigiýeniki ýagdaýyna goşmaça gözegçilik geçirilýär. Barlaghana barlaglarynyň kanagatlanarsyz netjesi alnanda sanitariýa-gigiýeniki we keselleriň ýaýramagyna garşy çäreler düzülýär we geçirilýär.

220. İşgärleriniň sany 100 we ondan köp bolan jemgyýetçilik iýmiti ulgamy gurnalanda, olarda sanitar lukmanynyň wezipesi giirizilýär.

221. Jemgyýetçilik iýmiti desgalary meýilnama tertibinde ýylda 4 gezekden köp bolmadyk we meýilnamadan daşary bolsa epidemiologiýa görkezmeler boýunça, şeýle hem edaralaryň, guramalaryň, kärhanalaryň we raýatlaryň ýüztutmalary we arzalary boýunça Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary tarapyndan döwlet sanitariýa gözegçiligi üçin barlanylýar.

Sanitariýa kadalarynyň berjaý edilmegine bildirilýän talaplar

222. Jemgyýetçilik iýmiti kärhanasynyň ýolbaşçysy şulary üpjün edýär:
- şu Sanitariýa kadalarynyň her-bir kärhanada bolmagy;
 - sanitariýa kadalarynyň talaplarynyň ähli işgärler tarapyndan ýerine ýetirilmegini;
 - merkezleşdirilmedik suw üpjünçilik çeşmesiniň zerur arassaçylyk ýagdaýyny we agyz suwunyň hilini;
 - önümçilik we barlaghana barlagynyň gurnalmaklygyny;
 - tagamlary we önümleri taýýarlamagyň we ýerlemegiň ähli tapgyrlarynda olaryň hilini we sarp edijileriň saglygy üçin howpsuzlygyny kepillendirýän sanitariýa kadalaryny we düzgünlerini berjaý etmek üçin zerur şertleri;
 - saglyk ýagdaýy boýunça rugsady bolan, hünär, gigiýeniki taýýarlyk okuwyny we hünär synagyndan geçen adamlary işe kabul etmekligi;
 - her bir işgärde şahsy saglyk depderçesiniň bolmaklygyny;
 - ähli işgärleriň işe girende we yzygiderli lukmançylyk gözegçiliginden geçmekligini;
 - 2 ýylda 1 gezek gigiýenik taýýarlyk okuwlarynyň gurnalmagyny we geçirilmekligini;
 - Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralarynyň kararlarynyň we teklipleriniň ýerine ýetirmekligini;
 - bellenilen görnüşinde arassaçylyk žurnalynyň bolmagyny;
 - gündelik zerur bolan resminamalaryň (brakeraž depderçesiniň (№ 11 goşundy), işgärleri iriňli we ýiti respirator kesellerine barlagyň belleniş depderçesiniň (№ 12 goşundy), fritýur ýaglaryň hiline gözegçilik depderçesiniň we ş.m.) ýöredilmegini;

- işgärleriň zähmet şertleriniň hereket edýän kanunçylyklara, sanitariýa kadalaryna, gigiýeniki kadalaşdyryjylaryna laýyk gelmegini;
- ýörite egin-eşik bilen, aýakgap bilen üpjün etmegi (№ 13 goşundy) we olaryň zygiderli merkezleşdirilen tertipde ýuwulmagyny we bejerilmeginiň guralmagyny;
- kärhananyň sowadyjy, tehnologik we beýleki enjamlarynyň bökdençsiz işlemekligini;
- kärhananyň ýeterlik möçberde enjamlar, gap-gaçlar, bellenen tertipde rugsat edilen ýuwujy we zyýansyzlandyryjy serişdeleri bilen üpjün edilmekligini;
- deratizasiýa, dezinfeksiýa we dezinfeksiýa çäreleriniň geçirmekligini;
- kärhanada ilkinji lukmançylyk kömegini bermek üçin derman serişdeleri gapyrjaklarynyň bolmagyny, olaryň wagtynda doldurylyp durulmaklygyny;
- leksiýalary, gürründeşligi, seminarlary geçirmek arkaly işgärler bilen sanitariýa-wagyz-nesihat işleriniň geçirilmeginiň zygiderli guralmagyny.

223. Şu Sanitariýa kadalaryny berjaý etmek raýatlar, hususy telekeçiler we ýuridiki taraplar üçin hökmanydyr.

224. Şu Sanitariýa kadalaryň düzgünleriniň bozulmagyna günäkär adamlar Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda jogapkärçilik çekýärler.

225. Jemgyýetçilik iýmit kärhanalarynda şu Sanitariýa kadalarynyň berjaý edilişine gözegçiligi Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň edaralary we pudaklaýyn sanitar lukmanlar özleriniň ygtyýarlyklarynyň çäklerinde alyp barýarlar.

Türkmenistanyň Adalat ministrligi tarapyndan
2010-njy ýylyň 14-nji iýulynda bellige alyndy.
Bellige alyş sany 529.